

Daug nusivyle, daug pakėję,
Sudegintus, krauju užpiltus,
Aušros pažadinti, mes vėl
Į ateitį statysim tiltus.

Juozas Mikuckis

Lietuvos
nacionalinė
M. Mažvydo
biblioteka

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Nr. 44 (56)

Augsburgas, 1946 m. lapkričio mėn. 30 d.

II metai

Tylejimas nėra klausimo išsprendimas

Tarp didžios apimties problemų, kurios šiandien pasireiškia pasaulyje ir neduoda tautoms nurimti, užmiršamos kovos, einančios siauresniame plote, kurios betgi iškelia pagrindinius tautų teisės principus. Didžiosios valstybės neturi užmiršti kraštų, kurie nors mažai savo plotu ir gyventojų skaičiumi, teisingumo vardan gina savo teises ir užsitarnauja pagalbos šitam ginklų žvangėjime. Kad tautų teisė respektuojama pasaulyje, ji turi būti net labiau palaikoma, kai jos šaukiasi silpnais.

Mes norime kalbėti apie baltų tautas, kurios šaukiasi Vakarų pagalbos savo laisvei atstatyti. Šitos tautos, geopolitinei jų nelaimėi, gyvena tarp Rusijos, kuri jas laiko savo valdyme „sovietinių respublikų“ titulu, ir Vokietijos, kuri metė savo grąsinantį žvilgsnį į Dauguvos ir Nemuno krantus nuo 12-jo šimtmečio.

Baltijos tautų likimas kaitaliojasi per amžius, bet jis nėra kiek neprarado savo aktualumo. Šitoj rasiu, civilizacijų ir interesų kryžkelėj didžiosios valstybės niekada nenorėjo prarasti savo manevravimo laisvės.

Pastarojo karo metu Baltijos tautos nuskambėjo paguodos balsas iš kažkurios Atlanto dalies. Atlanto Charta skelbia, kad nebūs jokių teritorinių pakeitimų, nepriimtų užinteresuotų tautų laisvės valios pareiškimu (82). Nurodymai seną demokratinį tautų apsisprendimo principą 83-e Atlanto chartos, anglosaksų demokratijai vadai pareiškia, kad jie gerbia visų tautų teisę pasirinkti trokštamą valdymosi formą; jie nori, kad būtų gražintos suvereninės teisės ir valdymosi laisvė tiems, iš kurių ji buvo per jėgą atimta.

Štai principai, kurie neabejotinai taikantini Baltijos valstybėms. Šiandien mes nenorėtume diskutuoti problemų, kurios rįsasi su dabartiniu Baltijos tautų statusu Sovietų Sąjungos rėmuose. Pasiūtkinsime pažymėti, kad tame žiauriam žaidime, kurs dabar vyksta Europoj, Baltijos tautos neturi būti užmirštos. Jos negali būti atšietos nuo būsimos tarptautinės santvarkos jau vien dėl to, kad jos yra tautos, apie kurias kalba Atlanto charta, kuri joms garantuoja laisvę ir nepriklausomą ateitį. Iš antros pusės, šitos tautos per savo 22 nepriklausomos gyvenimo metus įrodė sugebėjimą suorganizuoti gerai sutvarkytą ir klestinčią valstybinį gyvenimą.

Baltų noras gyventi laisvėje yra įrodytas jų amžinomis kovomis už nepriklausomybę ir jų atkaklią rezistenciją 1941 — 1944 m. nacinei okupacijai. Savo slaptąją spaudą ir gausingais pogrindiniais sąjūdžiais šitos tautos nenuilstamai pareiškė laisvo gyvenimo norą ir pastangas nusikratyti nacių jungo.

Štai tad trys Baltijos valstybės — Lietuva, Latvija ir Estija, ku-

rios ieško garantijų užsitikrinti ateitį ir laukia, kad kilnus teisingumo laisvės principas būtų įgyvendintas. Pagaliau, pasirodo, kad iš tikro Sovietų vyriausybė, kuri veda labai realistinę politiką, nelaiko baltų klausimo nei išristu nei vidaus dalyku. Maskvos vyriausybė gerai žino, kad jokia valstybė nėra pripažinusi Baltijos valstybių 1940 m. jungimo į Sovietų Sąjungą ir kad Baltų diplomatinės atstovybės tebegyvuoja daugelyje valstybių. Bet kuris šioj arity abejojimas buvo išklaidytas 1945. 3. 4 užsienų reikalų ministerio pareiškimu Vašingtone; net po Jaltos konferencijos Baltijos valstybių statusas niekuo nėra pakeistas JAV požiūriu. Baltijos valstybės — Estija, Latvija Lietuva — valstybės depultamento tebepripažįstamos.

Anglosaksų pažiūra nėra pasikeitusi iki šiol. Nürnbergo tarptautiniame karo tribunole JAV savo gen. prokuroro raštu 1945. X. 6 pareiškė, kad JAV nepripažįsta Sovietų S-gai teisės Nürnbergo procese atstovauti Estijos, Latvijos ir Lietuvos respublikoms. Visai dar neseniai, 1946. VI. 12 Amerikos valstybės departamentas pareiškė raštu, kad JAV vyriausybė nepripažįsta nei Baltijos valstybių anekcijos, nei ten dabar egzistuojančių režimų.

D. Britanija, Prancūzija ir Pietų Amerikos valstybės laikosi panašios pažiūros.

Iš antros pusės, sovietų vyriausybė be abejo joms yra gerai informuota apie Baltų pabėgėlių skaičių, kurių per 300,000 paliko savo židinius, kai raudonoji armija 1944 m. vasarą artinosi prie šių kraštų. Jie norėjo išvengti režimo, kurs pirmosios sovietinės okupacijos metu 1940—41 m. jiems kaštavo 200,000 geriausių savo piliečių. Baltijos pabėgėliai negali ir nenori grįžti į jų sovietinę tėvynę.

Jų likimas ir teisinė padėtis sudaro tikrą tarptautinę problemą.

Negalima kaltinti šių pabėgėlių bendradarbiavimu su naciais, nes jų dauguma buvo Baltų rezistencijos judėjimo prieš vokiečių spaudą 1941—44 m. nariai. Tūkstančiai baltų buvo politiniai sovietinės okupacijos kaliniai, buvo iš naujo nacių kalinami ar išvežti į koncentracijos stovyklas.

Cia minėtų aplinkybių akivaizdą negalima tvirtinti, kad nebėra Baltų klausimo. Baltų klausimas visados egzistuoja, ir jis yra tiek komplikotas ir sunkus, kad nedrįstama jo paliešti. Bet tylėjimas nėra klausimo išsprendimas. Baltijos regionas istorijos eigos buvo dažnai neramus ir tarnavo kaip bazė daugeliui karų. Tai svarbiausia priežastis, dėl ko valstybės, norinčios sukurti Europoj patvarią taiką, negalėtų to tikslą atsiekti be radikalaus ir pastovaus Baltijos kraštų likimo išsprendimo.

Prieš pastarąjį karą Baltijos valstybės susirūpinusios ieškojo visokiomis priemonėmis užsitikrinti garantijų. (Stengės sukurti kolektyvinį saugumą, bet tai nepavyko). Tautų S-gos nepajėgumas garantuoti savo narių saugumą priverė Baltijos valstybes vis labiau užsieti savo saugumą. Taip trokštamas Rytų faktas savo pradiniu sumanymu turėjo suteikti kolektyvinę pagalbą, kurioj dalyvautų Vakarų valstybės, nesirealizavo.

viena iš kovojančių didžiųjų valstybių meta savo armijas į Baltiją ne tik operacijoms su priešu, bet taip pat iš anksto užsitikrinti teritoriją, kuri natūraliai tampa saugotina žeme. Iš tikra per šią sąjungą pasidarė tinkama proga užimti šiuos mažus kraštus, kuriuos abi rivalizuojančios valstybės revendikuoja, kaip savo senus lenus. To pakto išdavoje Rusija jas dabar pasilaiko „sovietinių respublikų“ titulu. Tad tenka pasakyti, kad nėra išmintinga, esant

Tas sprendimas — tai Baltijos laisvų tautų organizacija į valstybių federaciją, kuri būtų sudėtinė dalis eventualios didelės europinės konfederacijos, turinčios anksčiau ar vėliau gmti, kad galutinai apsaugotų šį kontinentą nuo periodinių žudynių. Toks statusas (jungtas į Jungtinių tautų organizaciją ir suderintas su kolektyviniu saugumu, giliai atitiktus šių trijų kraštų politinę psichologiją ir jų paskirtį. Tai tautos, kurios, atsidavusios vieninteliui rūpesčiui — gyventi pagaliau atgautai tėvynei ir plėtoti savo tiek ekonominį, tiek materialinį palikimą, būtinai nori išeiti iš užburto rato, kuriame žaidžia užkariaujančios jėgos su savo lenktyviais. Jos ieško tarptautinės sistemos, kur jų tautinė laisvė būtų garantuota.

Baltijos tautos yra giliai prikišusios prie tarptautinės teisės, nustatančios tvarką, kurios rėmuose jos galėtų gyventi be rizikos būti eksterminuotomis valstybėmis užinteresuotos įsikurti jų vietoje. Tai, kas duoda šių tautų vidaus gyvenimui ypatingo kilnumo, yra pasitikėjimas tautų teise, kuri garantuotų jų nepriklausomybę. Šios tautos iškenčė svarbiausias svetimas okupacijas, deda visas viltis į savo bylos teisingumą ir naują tarptautinę tvarką, draudžiančią agresiją, sprespaudą ir garantuojančią jų laisvę. Visai nėra reikalo priminti, kad Baltijos valstybės yra visiškai laisvos nuo bet kurios užkariavimų minties. Organiskai susidarę ant tarptautinės bazės, jos pasiryžę apsiriboti savo etninėmis sienomis, nustatytomis atitinkamų tarptautinių sutarčių. Tai įrodo, kad Baltijos tautos yra karščiausias tarptautinės teisės šalininkas. Toji tarptautinė teisė, iš kurios jos laukia savo atsikėlimo, yra joms kulto dalykas. Jos rodo jai gilią ištikimybę. Tad jos yra prototipas to, kas galėtų būti valstybių bendrumo, iš kurios būtų pašalinta jėga visiems laikams ir kurioj tevišpatų atsidavimas bendrajam įsipareigojimui. Žodžiu, Baltijos tautos orientuojasi į savo statuso patobulinimą ir savo teisėtumo stabilizaciją. Tai reikiama, kad jos turi tipingą tarptautinio bendradarbiavimo ir naujos santvarkos psichologiją.

Tai visa nėra tikrai tylos teorinis konstatavimas. Iš tikro šios trys tautos 1934 m. sutartimi buvo sudariusios Baltijos antantę, kuri nebuvo dar federacija, betėjo ta linke. Šitoji antantė nedalyvavo anuometiniuose kariniuose blokuose. Tai buvo sąjunga trijų nepriklausomų valstybių, maždaug lygių savo teritorija ir gyventojais, kurios norėjo gyventi taikoj ir susitarti dėl bendros užsienio politikos. Šios trys tautos buvo bendros nuomonės, kad tokią naują bendradarbiavimo formą labiausiai atitiko jų interesus ir kad šita tendencija (Europos federalizacija) sudarė jų įnašą į taikos darbą, kuriame jos yra pasiryžę bendradarbiauti solidarumo

V. K. JONYNAS

Ilustracija Prosper Mérieux veikalui „Lokys“

ZIBURIAI LITHUANIAN WEEKLY THE LIGHTS

Licensed by Military Government for Bavaria

Leidėjas - redaktorius JUOZAS VITENAS. Laikraščio mėnėnė puse tvarko dail V. RATAŠ. Redakcija ir administracija: Augsburg-Hochfeld, Baltic Camp. Išeina kartą per savaitę, šeštadieniais.

Printed by Haas & Cie., Augsburg Atskiro numerio kaina RM. 1.50

dvasioj ir sutartimi su visais demokratiniais kraštais.

Vadovaudamasi savo kraštų politika ir taikinga dvasia, Baltijos valstybių vyriausybės nuo pat karo pradžios paskelbė savo neutralitetą. Nežiūrint stipraus spaudimo ir hitlerinio reicho teritorinių pažadų, Baltijos valstybės atmetė šiuos pasiūlymus ir saugojo griežtą neutralitetą.

Tačiau tiek antantė, tiek neutralitetas tebuvo Baltijos tautų gera valia ir gražūs vienašališki pasizadėjimai. Po neužtenka. Po to viso, kas atsitiko šio karo eigoj, tenka pripažinti, kad, norint suleisti šitam naujam statusui efektingumą, reikia, jog jis būtų garantuotas tarptautinės sistemos, kur agresija nebūtų galima ir kuri pajėtų užtikrinti šio statuso respektavimą savo moraliniu autoritetu ir, prireikus, jėgos būdu. O čia viltys klysta ypač į Jungtinių Tautų Organizaciją, vadovaujamą Vakarų demokratijų. Šitoji aukšta tarptautinė institucija, atrodo, turėtų rimtų priežasčių apsiimti tą apsaugos prievolę. Iš tikro, reikia pasakyti, kad trijų Baltijos kraštų nepriklausomybė patarnautų aukštesniam Europos

Julija Svabaitė

Žmogus

Kai beliks iš tavo kūno tik saujėlė pelenų, bus visvien, kas buvęs būtom, ar karalius, ar pienuo...

Niekada nebūsi sotus šitoj žemėj. — Net širdies tu šiandien (kai viskas žūsta) man parodyti galies...

interesui, nes niekada nebūsi laisvo ir taikingo Europos kontinento, jei čia bus palikta prispaustų ir pavergtų tautų.

Iš tikro, Baltijos tautų laisvės atstatymas yra pirmiausia sudėtingas su architektūrine idėja, kuri vyrauo Europos atstatymui po 1914 m. karo ir kuri nė kiek neprarado savo aktualumo dabartiniam periodui. Tai užtvartos doktrina tarp karinųjų tautų. Tai pylimas, kuris per daugelį šimtmečių parodė nepalaužiamą rezistenciją germanų veržimuisi į Rytus. Mes galvojame čia apie teutonų ordino armijos sutrukskinimą prie Durbės ežero 1280 m. ir Žalgirio 1410 m. Žalgirio kovoj germanų galybė Rytuose buvo visiškai palaužta ir negalėjo atsigaivti iki pat 1914 m. karo. Mes turime galvoti lygiai totorių ir slavų invazijos sugniužimą į Rytų Europą. Lemiančioj 1382 m. kovoj prie Mėlynųjų vandenų Lietuvos karalius Gediminas (turėtų būti Algirdas) nugalėjo tris totorių vadus ir juos nustumė Krymo link už Dono žiočių. Invazija sugniužo, atsidūrusi prieš sieną, Lietuvos karalių ir kunigaikštį patatytą. Tačiau nerimstantios Rytų bangos visados mėgino pralaužti praejimą, kuris vedė į Vakarų Europą. Tuo būdu daugeliu atvejų Baltijos valstybės ir Lenkija buvo civilizacijos pylimas, kurs saugojo Europą nuo Rytų rykštės.

Iš antros pusės, laisvų Baltijos valstybių atstatymo principas yra panašus į tą, kuris inspiravo Vienos kongresą, kai šis sukūrė Olandijos karalystę tarp Prancūzijos bei Vokietijos, ir net į Berlyno kongresą, kuris konsolidavo Bal-

kanų valstybes tarp Austrijos, Rusijos ir Turkijos.

Be to, trijų Baltijos nepriklausomų kraštų buvimas tarp kitų Baltijos valstybių prisidėtų didele dalimi Rytų Europos pusiausvyrai atstatyti.

Pagaliau, neužmirškime, kad mažų nepriklausomų valstybių grandinė aplink Baltiją sudarytų šitos jūros laisvės neįkainojamą konsolidaciją. Be jų būtų šitos jūros vandenys jėgų dispusiavimui, o tai galėtų turėti sunkių pasekmių navigacijos saugumui. Dėka tokios eilės giliai taikingų valstybių prie savo pakraščių Baltija turėtų tam tikrą neutralumo pobūdį — jei ne teisinį, tai bent bendros politinės koncepcijos rėmuose. Bet jei Baltijos valstybės, tame skaičiuje Suomija ir Lenkija, prarastų savo nepriklausomybę ir išnyktų nuo šios jūros, tai

gautųsi tos laimingos aplinkumos suardymas. Tuomet iškiltų dominium maris Baltiці pretenzijos.

Pasaulis turi, tarp kitų dalykų, dar didesnę interesą atstatyti Baltijos valstybių nepriklausomybę. Mes gyvename dabar tokioj epochoj, kada dažnai laisvė tautos išplešiama ir kada šita laisvė tapo beveik religinio kulto objektu bei tautų didele viltimi. Mes pasiekėme tokį momentą, kada reikia žinoti, ar Atlanto Charta, visų sąjunginių tautų drauge su Rusija pripažinta ir pasirašyta, bus taikoma visoms tautoms. Kaip Atlanto Charta, taip lygiai Dumbarton Oaks bei Jungtinių Tautų pasizadėjimai nori garantuoti tautų nepriklausomybę ir integralumą. Pagal šitas chartas užkariavimas nebeprapažijamas teritorijos įsigijimo titulu. Dabartiniai pasaulio vadovai, nežiūrint visų einamų permainų, prisimena ginti tautų teisę ir iš jos padaryti įvengtą, apsaugos titulą.

Nėra jokio abejojimo, kad jei šiandien dar šitie pasizadėjimai nebūtų išestėti, tai būtų pakirsta iki giliausių saknų visų taikos struktūra ir demokratija, kurią visas pasaulis grindžia savo viltis.

(Pig. Cahiers du Monde Nouveau, Nr. 9)

Anglijos Aukštųjų Rūmų Pabėgėlių ir Tremtinių Komisijos pirmininkas lordas Sir Clifford Smith laukėsi Mairfeldo lietuvių, latvių ir estų stovykloje, Aukštasis svečias nuodugniai susipažino su stovyklos gyvenimu ir dabarties tremtinių reikalais bei būkle. Savo pokalbiuose su stovyklų tautinių komitetų nariais lordas Sir Clifford Smith parodė pilną baltų tremtinių padėties supratimą. Aukštasis svečias atsakė į eilę komitetų narių pateiktų klausimų ir savo apsilankymu sustiprino tremtinių viltį.

„Neue Zeitung“ apie DP

Amerikiečių laikraštis vokiečiams „Neue Zeitung“, išėinąs amerikiečių okupacinę Vokietijos zoną, savo š. m. lapkričio mėn. 18 d. numeryje rašo:

„Stovyklų nameliuose ir barakuose gyvena 4500 žmonių... Visur jaučiama laukimo, beviltiškumo ir gyvenimo beprasmiškumo atmosfera. Pagal jais besirūpinančių UNRRA tarnautojų žodžius, jie yra nepajėgūs dirbti po 8 valandas per dieną. Daugelis jų yra susirūję nervų. Jie sverbiausioji mintis yra valgis. Apie tai sukasi visas jų gyvenimas. 2000 kalorijų dienos davinio nepakanka sveikatai išlaikyti, ir jis, be to, yra pasibaiss-

tinai vienodas... Mažuosie kambarėliuose gyvena 6—8 asmenys. Lovos medinės, su senomis atklotėmis, be paklodžių ir lovos baltinių, nėra jokių spintų. Vietoj stalų dažnai tik dėžės. Nėtikėta švara. Daug vaikų... Daug nelegalios prekybos UNRRA jiems duotais daiktais, nes tai yra visa, ką jie pasulyti turi. Jie neturi galimybių sau pragyvenimui užsidirbti. Jų visas rūpestis — kas tų, kad daugiau nebūvų UNRRA. Pagal planą jais dar kiek laiko turės rūpintis armija. O kas tada?...

Si. istauka yra iš vienos iš vietinių stovyklų Bavarijoj aprašymo. Kitos panašios stovy-

klos pavaizdavime sakoma: „Daugelis šių žmonių yra gero išauklėjimo ir prieš karą gerai gyvenę. Jie nepajėgūs ilgiau barakuose sukiuti gyventi, dovano tu maistu misdami, be prasmingo darbo ir be vilties įsikurti ir šeimyniškai susitvarkyti. Būklė yra žiauri...“

Žiaurus, kaip jau pati būklė ir vardas: prievarta išvietintieji. Anglų tam reikalui žodis „displaced persons“, kurio turinys šimtu tūkstančių žmonių tragedijos tiek pilnai neišreiškia, iš esmės yra tinkamas, nes čia eina kalba ne tik apie prievartą išvietintuosius. Buvęs UNRRA igaliotinis Vokietijoje Sir Frederick I. Morgan taip apibūdina asmenis, kurie šiuo žodžiu suprantami ir apimami: visi, kurie įrodė buvę persekiojami dėl jų rasės, religijos arba dėl jų veiklos Jungtinėms Tautoms. Prie jų priklauso ir tie, kurie normaliai Vokietijoje gyveno, neatsižvelgiant į tai, ar jie buvo prievarta išvežti, ar ne. (Antrosios grupės nežydai yra apūrinami ne UNRRA, bet vokiečių kacetininkams globotai istaigų.) Toliau priklausančieji Jungtinėms Tautoms, kurie iš savo kraštų išvežti, ir tie ne vokiečių tautybės, kurie de jure arba de facto yra netekę tų kokios vyriausybės globos.

Tai gi liečiami ne tik prievarta išgabentieji, bet — neįskaitant milijonų išvarytų arba pasitraukusių Rytų ir Sudetų vokiečių — ir visi tie, kurių vargas aiškiausiai išreiškiamas pavadinus juos išrautais (Entwurzelte). Kiek jų yra Vokietijoje? Tikras skaičius nenustatytas. Bet jų yra apie 400.000 — smenų amerikiečių zoną, 260.000 britų zoną ir 30.000 prancūzų zoną. (Rusų zonos skaičiaus neturime.) Iš šių apie 700.000 išvietintųjų trijose Vakarų zonose yra apie 300.000 lenkų ir 175.000 baltų. Likusieji yra apie 40 kitų tautų. Prie to dar yra 120.000 žydų, kurie, nesiskirstomi tautybėmis, atskirai stovyklose gyvena. Viso vis dar trys ketvirtadaliai milijono.

Tai tikrai daug, ypatingai kraštui, kurio miestai sugriauti ir kuris šalia kitų ne paskutinėj vietoj turi rūpintis ir pabėgėlių klausimu. Bet neužmirškime, kad UNRRA beveik šešis milijonus išvietintųjų vėl į jų kraštus gražino, tarp jų apie penktadalį yra lenkų. Skaičius (išskiriant žydus) vis dar mažėja. Amerikos vyriausybė galvoja apie 100.000 lietuvių, latvių ir estų išgabentų į Alaską. Kiti tūkstančiai dar prieš naujus metus galės iškelti į Amerika. Iš Heseno dabar kas savaitė išvyksta į tėvynę po 700 lenkų. Reikia atsiminti, kad Vokietija didelei daugumai dar palikusių iš tikrųjų tik žemę, šviesą ir vandenį duoda, nes maistą ir apdarą jie gauna iš UNRRA.

Vietos gyventojai prieš šiuos žmones dažnai laikosi kietai, su kartumu ir neapykanca. Vis dėlto tik maža dalimi suorantamaj ir teičiam. Kad išvietintieji „nedirba“, labai dažnai ne jų kaltė. Sir Frederick I. Morgan aiškiai nustatė, kad tik 62% UNRRA stovyklų gyvenančiųjų yra darbingi. O daugelis ir darbingų neturi galimybių dirbti. Kiti iš tikrųjų dirba, ir ne tik stovyklų viduje.

Vienoj jau prieš tris mėnesius paskelbto žinioj „Stars and Stripes“ praneša:

„Tūkstančius išvietintųjų apims JAV armijos sudaryta darbo programa. Baltijos valstybių politiniai pabėgėliai dirba kiekvieną imanomą darbą nuo biuro tarnautojo iki žemės darbininko, kol ateis lau-

kiama diena, kada jie galės išeiti į Jungtines Valstybes, Kanadą ar Pietų Ameriką. Tuo būdu bus baigta ir su tais, kurie nori kaip galima ilgiau be darbo stovyklose gyventi. Visi išvietintieji teltai nuo 18 metų turi dirbti arba neteks išvietintųjų statuso. Kiti tautybių ir religijų išvietintieji nebus pagal šį planą į darbą įtraukti. Tam pagrindas yra neapykanta, kurią kai kurie iš jų turi prieš nacius ir pabrėžiamaj laikosi nusistatymo, jog jie nors ir mieliai dirbtų, bet nė akmens ant akmens neuždėję kokiame nors vokiečių pagelbėti.

Šiuo atžvilgiu reikia kritikos, aiškinimo ir rimto paraginimo. Neapykanta, kuri čia iškyla, klenkia tiek visumai, tiek neapkeičiami pačiam, kadangi tuo tik ir priešingos pusės neapykanta sukeliamas, nors ir kaip žmoniškai jų neapykanta būtų suprantama. Aš turėjau liūdną progą pažinti kacetininką, kuris Auschwitzte turėjo žiūrėti rūkstančių dūmų, ką buvo deginami to tėvai. Šie baisūs įspūdžiai lieka stiprūs visą gyvenimą. Vis dėlto kol neapykanta nepasikeičia į atleidimą ir pastangas, nežiūrint į nleką arba kaip tik todėl, padėti pagerinti pasaulį, negalima nė žingsnio pirmyn pažengti. Gal būt, turi teisę atvirai pasisakyti, kieno šeima tokiu būdu žuvo, ir vis dėlto, padėti Vokietijoje „akmenį ant akmens uždėti“

Ryšium su tuo čia pacituotinos kai kurios vietos iš kalbos, kurią politiškai ir rasiškai persekiojami Bavarijos valstybės komisaras, D. Philipp Auerbach, lapkričio 14 d. pasakė viename pranešime Starnberge. Dr. Auerbach priminė ten, kad sąjungininkai karo metu kasdien be saiko kenčiančius KZ kalinius ragino ištverti ir jiems po išvadavimo žadėjo pilną paramą. Valstybės komisaras mano, kad nors po karo vyriausybės parama yra didelė, bet dar lieka daug pageldauti. Politikai ir rasiškai persekiojami nenori išmaldą gyventi, bet trokšta žmonišką ir medžiaginį atstatymą, laisvo profesinio lavinimo ir įvedimo į darbą. Rytų žydams Vokietijoje, į kurią jie žiūri kaip į laikinio apsisostojimo kraštą, turi būti rodoma jų aukoms daugiau supratimo.

Daug neapykantos ir nusistatymo prieš išvietintuosius kyla iš to, kad daugelis jų, deja, dalyvauja nelegalioj prekyboj. Būtų neteisinga tai slėpti ar gražinti. Šis dalykas paaiškinamas tuo, kad išvietintieji gana tik maistą ir apdarą, bet negauna pinigų. Kitas gilesnis šio reiškinio priežastis mes žemiau paaiškinsime. Bet yra žalinga ir neteisinga — ir kritika čia kreipiasi prieš masės nuomonę — tvirtinti, kad spekuliantai ir išvietintieji yra tas pats. Tai smogia į veidą teisybei ir tiems išvietintiems, kurie neapsakomai sunkiose sąlygose stengiasi išlikti padorūs žmonės. Nelegalios prekybos Vokietijoje būtų ne mažiau, jei čia ir nebūtų jokių išvietintųjų, kadangi ji klesti ir tuose kraštuose, kuriuose tokių išvietintųjų nėra arba beveik nėra. Štai mes akiai imame du sąrašus spekuliantų, kurie reguliariai randami viename švabų laikrašty. Štai pavardės: Günler Heiler, Anton Ziegler, Gerhard Kloy, Kurt Bauer, Johanna Sergot, Josefa Wehrbach, Stephan Biskups, Johann Scholz, Jakob Wolff, Babette Pröll, Heinrich Heider, Heinrich Röhers, Leo ir Maria Kimlich, Karl-Heinz Eckart. — Vargu kas yra prileis, kad Josefa Wehrbach yra žydė, o Babette Pröll — lenkė.

V. K. JONYNAS, LIETUVIŠKAS „MAÎTRE DU LIVRE“

„Niekados nepamiršk, kad kūrinys yra užbaigtas, patarus ir materialus dalykus.“

Paul Valéry

Jonyną būtų galima pavadinti antrąja Lietuvos siela. Gal būtų, greičiau tai yra tos sielos pseudonimas, negu jos vardas. Lietuviai yra lyrikai. Jų ilgesingas liaudies dainos, jų turtingas liaudies menas, išugdytas vidinės naivios žmogaus jėgos, ir netgi žaliai sidabrinis Čiurlionis — lietuviškos tapybos paslaptingoji misija, menininkas, kuriuo taip buvo sužavėtas Romain Rollandas — kvėpuoja tipiška lyriškoje formų dvasioje. Senieji kryžiai, kurie teikia Lietuvos keliams ir laukams ypatingą vizijų nuotaikoms išraišką, yra nepasiekiami simbolių ir poezijos meno pavyzdžiai. Taip pat modernios lietuvių tapybos idomičiausias asmenybė — Adomas Galdikas suima visą gamtos elementą kaip didelių pergyvenimų ir betgi dažniausiai lieka lyriško regėjimo „specjalistą“. Jonynas, priešingai, nėra joks lyrikas, bet jausmų matematikas, žmogus, kurį interesoja ne abstrakti, bet tik konkretumas. Šalia kitų lietuvių, jis nuteikia vėsią, dalykiškai ir protestantiškai, ir būtų klaidinga rašyti apie jį lyriškai nuspalvintą referatą.

Krupostumas, ištvermė, ryžimas pasinėti darbe techniškom sustingimui nugalėti ir klitūmis pašalinti, ta tiesiog manikiška meilė amatininkškimui, dargi rankdarbiškam, — tai vis lydinčios dovano, pagalbinės jėgos, kurias gamta suteikė ir taip jau predestinuotam, kad kovose su materija ir medžiaga vestų jį į pergale. Toks, galis, pajėgias, Vytautas Kazys Jonynas atėjo ir pasauli, ir jis niekuomet nesidrovėlio būti „galinčiu“, bet ne „genijum“. Ir kadangi jis nenori to, ko jis negali, tai tas silpnumas pasidaro jo tvirtybe. Jo piešimo stilius neturi jokio nervingumo, audrumo, geniališko improvizuotumo; su suvereniniu ramumu ir paprastumu nusako jis tai, kas jam atrodo sukytina. Atrodo, lyg jis gerai nukopijuotų prieš jo dvasios akis jau esantį paveikslą, bet neatrodo, kad jis jį momentaliai sukurtų. Jonynas neturi jokio ilgesio i begalybes; bet tose ribose, kurias aprėpia jo žvilgsnis, kiekviena jo akiai prieinama medžiaga iš po jo rankos virsta tvirta forma. Sugėbėjimas kiekvienu laiku būti pasirodusiam savo jėgų sukoncentravimui sudaro vaizdą, lyg viskas jam be jokio vargo nusiseka. Jis yra aiškiu tikslumu apdovanotas žmogus ir Lietuvos menui net likiminis būtinumas.

Jonynas priklauso tiems menininkams, kurie pasaulį mato paistytojo akimis. Galima tvirtinti, kad Dürerio matymas yra giminingas jo racionaliam žiūrėjimui. Jis yra ortodoksus grafikas, kuriam linijų stilius ir medžio raizinių technika yra vienas su kitu labai glaudžiai susiję. Linija, savo pagrindinėje prasmėje, vyrauja kaip formos riba. Antras, visai skirtingas, pritaikymas yra suglaudinimas daugelio linijų i vieną šėslį. Savo naujausiose kūriniuose Jonynas yra toliausiai pasėkęs tuo antraidliu tapytinių tikslu. Bet visose gradacijose kontūrai lieka stipriausias vaizdo faktorius. Jo medžio raiziniai pasirodė jo fantazijai pirmiausia „bepalviai“, o grafiškai „spalva“ buvo jiems suteikta vėliau kaip visai atskiras

dalykas. Ji turi, daugiausia, tikslą pastiprinti aiškų plastišką siekimą. Savo jaunystės medžio raiziniuose Jonynas pasiekia nuosaikio skalę švelnią dekoratyvią harmoniją. Kaip pavyzdį čia galima paminėti spalvotą medžio raizinį „Pasaką“ (1931), kuris yra labai aistamas seniesiems lietuvių medžio raiziniams. Daugelyje ano meto darbų jis visiškai patenka i dekoratyvią koordinaciją. Šalia dekoratyvinių šakų, medžio plastika, kurią jis su dideliu atsidėjimu, paraleliai su grafika, studijavo Parizyje, turėjo įtakos jo formos pajutimo išsivystymui. Pritaikomai jį dailė, kuri mums padovanojo Renoir'ą, naujų laikų tapybos laimingiausią meilę, taip pat priklausė Jonyno kūrybos išleistis taškai. Pagal atitinkamą atvejį, jis deda pagrindą medžiagai ir technikai arba vartojo paskirti, siekiamąją formą arba žaismingumo formą, konstrukciją arba pritaikomąją papuošimą. Čia reikia paminėti tam tikrą abipusį giminingumą tarp jo ir žymiojo rusų grafiko Aleksej Kravčenko († 1940), su kuriuo yra daug kas panašaus ir formaliu suderinimu. Kaip praeity, taip ir dabar jis nuosirdžiai žavisi prancūzų menu. Renoir, Bonnard ir Maillol, nežiūrint kaip tai prieštaraujami skamba, yra to žavėjimosi pagrindiniai objektai. Bet šių meistrių techniško meno priemonių jis savo mene nepanaudoja. Jam buvo leista iš daugelio teorijų ir patyrimo sukurti savo nuosavą stilių. Tai yra ypač jo paskutiniųjų veiklų išdava.

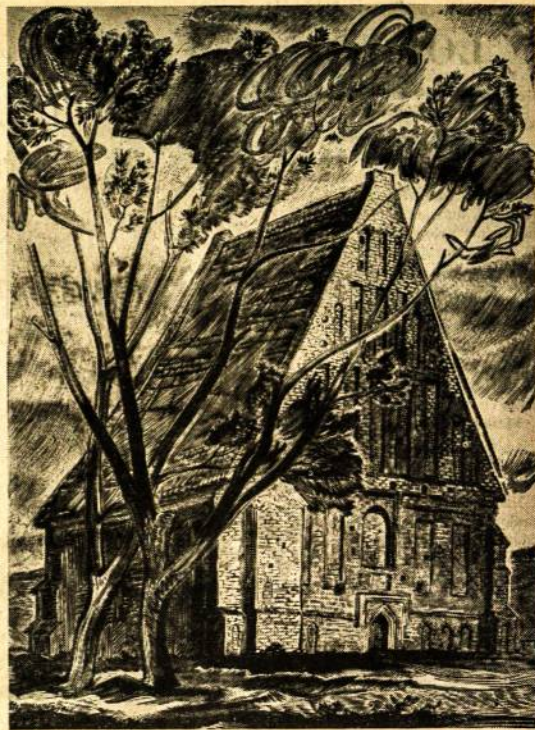
V. K. Jonynas, kuris šiandieninėje lietuvių ksilografijoje stovi vienoje iš centrinių vietų, pagraisė Lietuvosje daugiausia savo iliustracijomis lietuvių klasiko Kristijono Donelaičio kūriniui. Tai kito grafika yra ta sritis, kurioje Jony-

nas yra ypač stiprus. Menininkas sujungia knygos išpuošimą su jos iliustravimu. Knygos papuošimas ir iliustracija jam yra sutampanti sąvoka. Jis knyga ne tik iliustruoja, bet ją iš viso apipavidalina ir formuoja. Paprastai, titulinio puslapio yra nusakoma visos knygos pagrindinė idėja. Jonynas yra titulinio puslapio meistris. Pradžios ir pabaigos vinjetės, taip pat inicialai neturi abstraktus ornamentinio charakterio, bet yra susiję su fabula ir papildoma pagrindinius paveikslus.

Pas Jonyną yra įdomus knygos iliustravimo kūrybos metodas. Knyga visiškai užvaldo grafiką. Jis studijuoja veikėjų manieras, gestus ir charakterius, visą vidinę ir išorinę fabulos vystymosi dinamiką, pagauna stipriuosius momentus ir iškelia jų grafiškumą, t. y. galimumą visa tai išraiškiai perduoti juodu ir baltu. Jis visomet lieka stovis prie pagrindinių dalykų. Jį mažiau traukia jau tekste visiškai išryškintos figūros. Jam yra daug svarbiau pagauti tai, ką rašytojas tik tarp ko kito užuominomis yra palietęs. Tai suteikia menininkui didelę laisvę nebūti priverstam vien tik pasyviai pakartoti atvaizduotą žodžiais figūrą. Šita prasme reikia suprasti iliustracijų vertę — ne kartoti aprašomąją figurą, bet ją išmodeliuoti, išryškinti ir papildyti.

Veiksmas, judesys ir raida yra pagrindiniai dalykai. Ką Jonynas savo medžio raiziniuose nori užfiksuoti. Jis mato ne pavienius reiškinius ir epizodus, bet visą jų vidinį ryšį ir būtiną priežastingumą. Vien tik psichologija, be veiksmo, jam neegzistuoja.

Kartu jis betgi stengiasi ne tik pagauti išorinį veiksmą, bet taip pat atvaizduoti ir jo emociją. „Metų“ iliustracijose yra pabrėžtas ypač vienas elementas: menininko esybės episkumas, jo iškalbumas ir jo senas, sveikas, lietuviškas realizmas. Gaunamas blausus, ryškus ir visiškai realus tematikos pajutimas.

V. K. JONYNAS Zapyškio bažnyčia / medžio graviūra 1942 m.

Savo iliustratyvinių medžio raizinių idėjas ir menines priemones Jonynas pritaikė ir Johann Wolfgang Goethe's knygos „Jaunojo Verterio Kančios“ puosimui. Jonyno medžio raizinių charakteris su modernina, jei taip galima išsireikšti. Goethės kūrinių ir bando jam priduoti tam tikro racionalumo. Tai yra visiškai suprantama. Jei imti dėmesį šių dienų suvokimo jausmo pobūdį. Be to, būtų klaidinga manyti, kad esą galima arba net reikalinga atkurti tą pačią figurą, kurią sau vaizdavo poetas. Jonynas „destilluoja“, „Verterį“ ir bando jam surasti grafišką raidą naują kultūvotą būti. Tuo būdu gaunamas kūrinys, kuris yra labiau sąntūrus, negu elementarus, labiau vėsus, negu aistringas, protingas, bet visiškai ne nesamoningas. Harmoniškos kompozicijos labai Jonynas, atrodo, atsikako nuo pakilusios ekspresijos. Šalia pagrindinės minties, jo didelis plusas yra puikus prisitaikymas prie technikos. Galima tiesiog formaliai sekti peilio piūvi medyje. Jonyno medžio raizinių „tilius nori gyvenimą pagauti kainūdesi, ir tas judesys įgauna jo kūryboje tam tikrą samoningą, stiltuotą perdėimą. Jis darosi, palvinti, nuo objekto nepriklausomas. Ir, atspalaidavusi nuo organiško gyvenimo, jo linijų kalba tuo įgauna savitą, puiką, ornamentinę poeziją.

Jonyno naujausias kūrinys — „Iliustracijos Prosper Mérimée veikalui „Le manuscrit du professeur Wittenbach“ — turi aiškų esteti- ni atspalvį. Šie dekoratyvūs — elegantiški medžio raiziniai yra „mulkio stilistinių stebėjimų pro- tuktas. Čia daugiausia pasireiškia „tikslumas ir jausminis formų pa- lautimas. Tam tikras puošnumas „formų kurios pačios save stilizuo- ta, daug koketerijos ir skoningos- si tvirtai laiko savo valdžioj meni- ninką. Rafinuotais kontrastų vei- kima — mažo prieš didelį, ar- ūmo prieš toli, tamsumo prieš- tiesą — Jonynas pasiekė didžiau- ją iki šiol savo meninė laisvę. Pažanga pasireiškia tuo, kad smulkmenos, jų nenustebiant,

įgauna lankstesnius ir švelnesnius tarpusavio ryšius. Kontūrai, labai jūdūs, yra atžymėti ne tik linijo- mis, bet ir gretinam apšviestas for- mas su tamsiu pagrindu arba at- bulai, labai turtingos yra vidinės formos. Šėslinių masės yra sujung- tos i vaizdingą vienetą. Tuo būdu, šios vykusių ir skoningos Mé- rimée kūrinių iliustracijos iškelia aikštėn visa jo sugebėjimą ir pa- rodo vėl mums jo technikos pris- taikymo galimumą prie jo formos pajautimo. Senoji apgalvoto, ma- aus žiūrėjimo, užtikrinto stiliaus jutimo laikysena vyrauja ir šiuose raiziniuose. Net ir detalėse menin- kas liekasi žaviu ir charakteringai vėsiu (bet jau šiltesniu) savo š- bėjimo aštrumu, savo švelnumu ir formų prasmės ryškumu.

Portretais Jonynas mažiau už- siėmė, bet esamieji jo portretų raiziniai yra įdomūs „paminklai“. Jo menininkiškas žiūrėjimas yra pirma fizinis, o po to psichinis ak- tas. Tarp šio pirmojo ir antrojo susidaro jo plastinė forma. Objek- tyviškiausiai jį išreiškia pašymo priemonių plastiškumu. Grafiš- kai tapytiniame portrete kalba ne vien tik pats objektas, bet taip pat ir jo santykis su aplinka, su švie- sa. Oru ir jį supančiais daiktais. Jonyno siekimas objektyvumo reiškia todėl santūrumą tapybine kryptimi, taip pat santūrumą ir dvasinę kryptimi. Šia kryptimi me- nininkas tiek tesiekia, kiek tai yra įaugę i fizinę struktūrą kaip pastovio formą; jis iš viso vengia akimirks išraiškų. Šitą siekimą individualiai išmodeliuotos formos tikslumą pateikia Jonynas savo atvaizduose, iš kurių tebūna čia paminėtas gerasias — M. Sze- vičiaus portretas.

Gamtovaizdžio vaidmuo pas Jo- nyną yra, apskritai imant, dau- giausia pagalbinis: jis turi padi- dinti erdvės gilumos aiškumą, su savo medžiais ir laukais turi pa- pildyti figūralines kompozicijos li- nių struktūrą. Miško vidaus gro- žis Mérimée kūrinys su savo sa- votišku erdvės vaizdavimu ir prie- blandig skėstantis tamsa rodo me- nininko medžio raizinių pasako- jamojo pobūdžio meistriškus pa-

V. K. JONYNAS

Iliustracija J. W. Goethes veikalui „Jaunojo Verterio kančios“ / medžio graviūra 1944 m.

Prosper MÉRIMÉE

LOKYS

(Profesoriaus Wittembacho rankraštis)

Pirmas perskyrimas

— Teodorai, — tarė profesorius Wittembachas, — malonėk man paduoti tą sąsiuvinį, aptaisytą pergamentu, nuo antros lentynos, viršų mano rašomojo stalo; ne, ne tą, o tą mažąjį, oktavo formato. Jame yra visos ištraukos iš mano 1866 metų dienoraščio, bent tos, kurios liečia grovą Semiotą.

Profesorių užsidėjo akinius ir, giliausios tylos apsuptys, ėmė skaityti kas seką:

LOKYS

motto — lietuviškas priežodis:

Meška su lokiu abudu tokiu!.

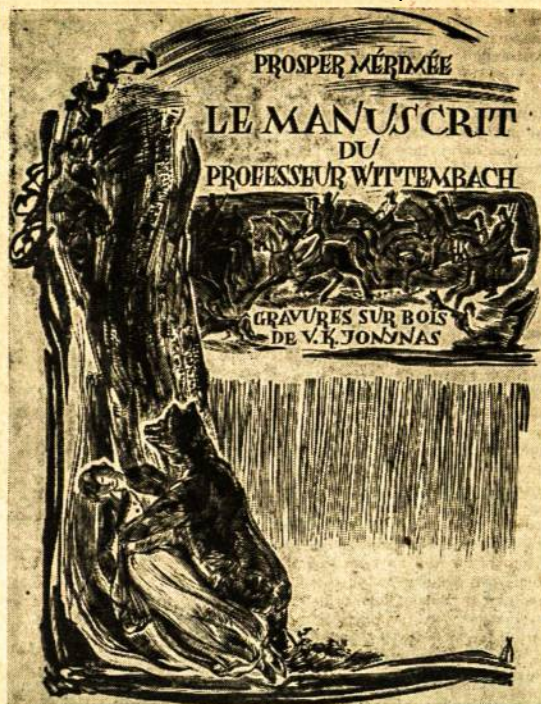
Pasirodžius Londone pirmąjam Švento Rašto vertimui į lietuvių kalbą, aš Karaliaučiaus „Mokslo ir literatūros laikraštį“ paskelbiau straipsnį, kuriame, tinkamai įvertinęs mokyto vertėjo darbą ir dievobaimingą Biblinės Draugijos in-

vyzdžius. Grafiška spalva čia yra ne tik dekoratyvus priedas, bet ir neatskiriama visumos ritmo veiksnys. Gamtos vaizduose Jonynas duoda didelį objektų gaumumą su beveik tik formaliu, bet ne su nuotaikingu ryšiu su pagrindinės minties turiniu. Ką mes šlandien vadiname gamtos pajautimu, tai yra žmogaus nuotaikos projekcija jo aplinkumai, kaip tokiai, besielei. Gamtos pajautimo sia prasme Jonyno gamtovaizdžių grafika neturi, nes jis nėra impresionistas. „Zapyškio bažnyčia“ yra labiausiai pavykęs jo gamtovaizdžių darbas. Žavį sena lažnyčia subordinuojama dangaus erdvei ir aplinkinių medžių išpuščiui. Jonynas nori šio gamtovaizdžio realumo išpušį ypač pabrėžinėti užfiksuoti, bet kartu ir priduoti galimai melstriška forma. Paviršiaus, erdvės dydžio ir linijų turtinumas, išraiškos išsklaidymas yra jo pagrindinis tikslas; jis valdo jo ranką ir jau iš anksto taip suformavo jo patizūras, kad pas šį menininką plokščias realizmas neegzistuoja.

Žavingi Jonyno ekslibrisai yra ant ribos tarp pritaikomojo ir grynojo meno. Situose mažuose medžio raiziniuose jis gali į objekta įsigilinti ligi pedantiško objektyvumo. Kaip ir visur, ir čia jis rodo daug intereso paviršių intymiam žavesiui, stiliuotam linijų rafinui, tumui ir architektoniškam dekoratyviam išpuščiui.

Grafika, kuri yra absoliučiai demokratinis menas, aristokratiškai išsiskiria savo juodų-baltų-sidabrinų formų muzikalumu ir yra labiausiai vertinama intymystu. Ji yra priklausoma nuo ypatingų stebėtojo davinų, kas liečia patizūras ir studijas. Ji paima iš pasaulio minimumą, bet užtat grafiškai pasidaro kūrėjais savo nuosavos pasaulio. Jonyno kūryboje matome, kaip netikėtai iš medžio raizybos skurdumo pasidaro meniškasis lobis. Tai yra pavyzdingas daktas — tiek pagal pajautimą, tiek pagal išraišką ir formą, už kurios stovi nepaprastai apvaldyta technika. Jonynas dvasiškai yra naujų laikų sūnus, ir jo grafika priklauso mūsų epochos žymiems matomiems kultūros dokumentams.

Neseniai Hamburgo Kunsthalle, vienas iš svarbiausių vokiečių muziejų, įsigijo kolekciją grafiko raizinių. Po Goethės muziejaus Weimare — tai yra jau antras žymus Vokietijos muziejus, turintis Jonyno darbų. Šiuo metu vyksta dailininko apžvalginė paroda Augsburgner Museum patalpose Freiburge.

tencijas, aš laikiau savo pareigai nurodyti kelias nedideles klaidas ir, te to, pastebėjau, kad šituo vertimu tegalės naudotis tik viena lietuvių tautos dalis. Mat, jame pavartotoji tarmė yra sunkiai suprantama gyventojams tų sričių, kuriose kalbama žemaičių kalba, t. y. žemaičių valvadijoje, taja kalba, kuri yra, gal būt, dar artimesnė sanskritui, negu aukštaičių šneka. Si pastaba, nežiūrint į tai, kad ją smarkiai kritikavo vienas plačiai žinomas Tartu universiteto profesorius, tinkamai nušvietė reikalingą gerbiamiesiems Biblinės Draugijos amdinistracijos tarybos nariams, ir ji tuojau pat padarė man glostantį mano savimeilę pasiūlymą prižiūrėti šv. Mato Evangelijos vertimą į žemaičių kalbą ir jam vadovauti. Aš tuo metu buvau per daug užimtas Užurlio kalbų studijavimu, kad būčiau galėjęs pasiminti didesnę darbą, apimantį visas keturias Evangelijas. Tačiau, atidėjęs savo vestuves su panele Gertruda Weber, aš nuvykau į Kauną, pasistatęs sau tikslu surinkti visus prieinamus, spausdintus ar esančius rankraščiuose žemaičių kalbos paminklus, neaplenkiant, žinoma, nė liaudies poezijos, dainų, ir pasakojimų bei padavimų, t. y. pasakų, kurios man duotų medžiagos žemaičių kalbos žodynui, — darbui, kurį reikėjo atlikti prieš imantis vertimo.

Aš buvau gavęs rekomendaciją laiška jaunam groviui Mykolui Semiotui, kurio tėvas, kaip man užtikrino, buvo turėjęs garsų tėvo Lavickio parašytą „Catechismus Samogitius“, knygą tiek retą, kad net jos egzistavimas iš viso buvo neigiamas, ir būtent to Tartu universiteto profesoriaus, kurį jau esu minėjęs. Mano gautomis žiniomis, jo bibliotekoje buvo senas dainų, o taip pat poezijos senovės prūsų kalba rinkinys. Parašė groviui Semiotui laiška, kuriame išdėstiau savo apsilankymo tikslą, aš gavau iš jo kuo maloniausią pakvietimą atvykti į jo Medintilčių pilį ir išbūti joje tiek

1) MÉRIMÉE rašo: Miszka su Lokiu, Abu du tokiau. H. R.

2) Žodžius „dainos“ ir „pasakos“ MÉRIMÉE rašo lietuviškai. H. R.

3) Autorius rašo: Medintiltas. H. R.

rišta prie savo vietos. Aš pastebėjau, kad ta dama turėjo ilgus žilus, sutaršytus plaukus ir kad jos plačiai pravertos akys darė tokį išpušį, lyg būtų be gyvybės: sakyktum, kad tai vaškinė figūra. Atrišęs ją, jos palydovus, nusidėmęs skrybėlę, labai pagarbiai tarė jai kelis žodžius; tačiau atrodė, kad ji neatkreipė į tai nė mažiausio dėmesio. Tada jis, atsigręžęs į tarnaites, linktelėjo joms galva. Trys moterys tuojau pat griebė damą juodais rūbais ir, nežiūrint į jos pastangas įsikabinti į karietą, ją įskėlė nelyginant plunksną ir nunešė į pilį. Šitos scenos liudininkais buvo keli tarnai, kurie, atrodė, nematė joje njeiko nepaprasto, Vyras, kuris visam tam vadovavo, išsiėmė laikrodį ir į paklausė, ar greit bus pietaujama.

— Po penkiolikos minučių, ponas daktare, — atsakė jam.

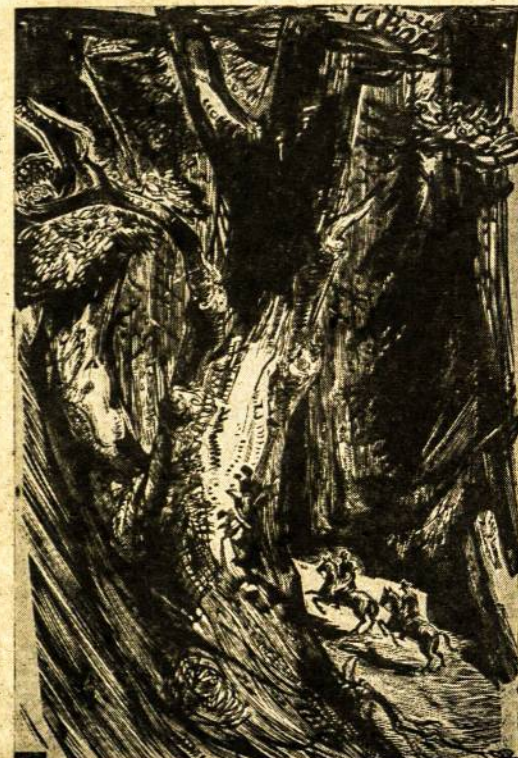
Man nesunku buvo įspėti, kad aš mačiau prieš save daktarą Fröberį, ir kad dama juodais rūbais buvo grovienė. Iš jos amžiaus aš nusprendžiau, kad tai buvo grovo Semiotio motina, o atsargumo priemonės, kurių tuvo griebtasi jos atžvilgiu, rodė ją esant pamisus.

Po valandėlės pas mane į kambarį įėjo daktaras.

— Kadangi ponas grovas nesveikuoja, — tarė jis, — aš esu priverstas pats prisistatyti ponui profesorui. Daktaras Fröberis, jūsų tarnas. Esu laimingas, galėdamas susipažinti su mokslininku, kurio nuopelnai yra žinomi kiekvienam, kas skaito Karaliaučiaus „Mokslo ir literatūros laikraštį“. Ar jau galima būtų paduoti pietus?

Aš kiek tik begalėdamas geriau atsakiau į jo komplimentus ir pridūriau, kad, jeigu jau laikas sėsti prie stalo, tai aš pasiruošęs sekti paskui jį.

Mums įėjus į valgomoją salę, liokajus, šiaurės kraštų papročiu, padavė mums sidabro padėklą, apstatytą įvairių rūšių degtinėmis ir visokiais sūriais bei aštriais, apetitą žadinančiais valgiais.

V. K. JONYNAS. Ilustracija Prosper MÉRIMÉE veikalui „Lokys“ Le manuscrit du professeur Wittembach / medžio graviūra 1946 m.

Juozas Mikštas

MES ISTVERSIM

Ir kovoj, ir kančioj užsigrudinė, išgyvenom ne vieną jau rudenį. O dabar mes laukimo kalėjime Laukiam skausmo dienų pragiedrėjimo.

Laukiame savo vičiū išsipildymo, Nors jos gėsta, mus žiauriai apvilindamos,

Nors jėgas mums klajojimai atima, Mindant žemę nemielą ir svetimą.

Bet kovoj, ilgesy užsigrudinė, Mes istversim ne vieną dar rudenį. Iš to didžio laukimo kalėjimo Mūsų ryžtas mus ves į laimėjimą!

Ir tėvynė, toli pasilikusi, Iškankinta, skurdi ir sunykusi, Išgyvens savo kruviną rudenį. Ir brangios laisvės ilgesį nūdienį.

Vėl išaus ilgai lauktas pavasaris. Nepalūžę kovoj broliai, seserys Ant griuvusių kurs naują gyvenimą;

Vėl jų širdys jaus džiaugsmo sruvenimą.

Juk tauta nemari, daug kentėjusi; Nesutirps audrose, laiko vėjuose. Jos garsoj praėity ir didybėje Šaknys plečiasi amžių gyvybėje.

— Leiskite, ponas profesoriau, — tarė daktaras, — man, kaip gydytoju, pasiūlyti jums stiklėlį šitos starkos, tikro konjako, kuris buvo keturiadesimt metų išlaikytas statinėje. Jis prašoka visus gėrimus. Paimkite Drontheimo ančiogą; niekas taip negali paruošti darbai virškinamuosius organus, kurie yra visų svarbiausieji... O dabar — prie stalo. Bet kodėl gi mes nekalbam vokiškai? Jūs esate iš Karaliaučiaus, o aš — iš Klaipėdos, bet studijavau Ienoje. Tuomet mums teks mažiau varžytis, ir tarnai, kurie temoka lenkų ir rusų kalbą, mūsų nesupras.

Pradžioje mes valgėm tylėdami; mums išgėrus po vieną stiklą maldelos, aš paklausiau daktarą, ar grovą dažnai kamuoja tas negalavimas, dėl kurio mes šlandien nustojome jo draugijos. (B. d.)

Vertė H. Radauskas

V. K. JONYNAS J. W. Goethes „Jaunojo Verterio kančių“ titulinis puslapis / medžio graviūra 1944 m.

Henrikas Radauskas

MÉRIMÉE IR JO LIETUVIŠKOJI NOVELĖ

Jo draugai (tuo žodžiu pažymimi asmenys, kuriuos sutinki dukart savaitėje) skundėsi jo nepasitikėjimu.

Mérimee, „Etruskiška vazė“

Neatsimenu, ar mūsų Valstybės Teatras operos „Carmen“ programoje žymėdavo, kad jos turinys gautas iš prancūzų rašytojo Prospero Mérimee tuo paties vardo novelės. Jei ne, tai Mérimee mūsų visuomenės bus žinomas dar mažiau, negu jam pačiam buvo žinoma Lietuva, iš kurios bajorų gyvenimo jis sukūrė novelę, pavadintą lietuvišku žodžiu: „Lokys“. Toreadoro maršą iš „Carmen“ girdėsi švilpiant ir Utenoje ir Jurbarko, bet kam rūpėjo Mérimee apysakos „Kolomba“ lietuviškasis vertimas, kurio viršelį bluko nuo saulės klygnygną vitrinę? O kai dėl švilpimo, tai 1875 metų kovo 3 d., pirmą kartą stant „Carmen“ Paryžiuje, pasipiktinusi publika švilpė kaip paduotus. Mérimee tuo metu jau buvo miręs, ir jam neteko pergyventi Bizet operos nepasisekimo.

Literatūros metrašaliai pažymi, kad Mérimee pats dainavo ir turėjo balsą saldų ir apgaulingą kaip sirena: 1827 metais jis anoniškai paskelbė knygą, pavadintą „Guzla“, kurioje sudėjo kelias dešimt ilyrų (šiandien sakytume: jugoslavų liaudies dainų vertimų). Romantizmo epochos liaudies kūryba buvo labai madinga. Knyga Europoje turėjo didžiausią pasisekimą. Vos dvi mėnesiai po jos pasirodymo praėjus, anglas Bowringas, slavų antologijos leidėjas, kreipėsi į Mérimee, prašydamas atsiųsti taip puikiai išverstų baladžių originalus. Pasitūtybęs patarėjas Vilhelmas Gerhardas išvertė jas į vokiečių kalbą ir įdėjo į savo istoriją „Serbiškų liaudies dainų ir padavimų“ rinkinį, ir pagaliau patsai Puškinas išvertė tas dainas į rusų kalbą, kas, kaip vėliau rasė Mérimee, priminė jam portugalų vienuolės laisvą vertimą į portugalų kalbą... Didžiausiam visu-

skęstančių ašarų tvane. Mérimee — geras architektas: jis ne tik tal ne galo rūpestingai konstruoja visą novelę, jis stato kaip namą kiekvieną sakinį, kiekvieną žodį, deda kaip plytą į sieną.

Novelė „Matteo Falcone“ vaizduojamas pasitūrintis korsikietis, nepaprastai geras šaulys. Jo namas stovi netoli tankiai suaugusio miško, kuriame slapstosi tie, kam tenka suėti į konfliktą su ištatymu. Matteo žmona, — pasakojama Mérimee, — „pagimdė jam pradžioje tris mergaites (dėl ko jis siuto) ir pagaliau berniuką, kuris — šeimos viltis ir vardo paveldėtojas — buvo pakrikštytas Fortunato“. Kartą tėvas su motina išėina, o namuose palieka vieną dešimties metų sūnų. Miške su skamba šūviai, ir į sodybą ateina policijos persekiojamas sužeistas banditas. Berniukas paslepia jį, bet, policininko davanos — laikrodžio — sugundytas, banditą išduoda. Matteo sugrįžta namo ir patiria apie sūnaus pasilegimą. „Pirmoji mano giminė atžala — išdavikas“ — suunka jis. Tėvas nusiveda berniuką į mišką, liepia jam pasimelsti ir jį nušauti, neužmiršęs prieš tai išbandyti žemės minkštumą, kad būtų lengva iškasti duobę. Išgirdusi šūvį, atbėga žmona, kuriai Falcone sako: „Aš jį tuoj palaidosiu. Jis mirė kaip krikščionis. Aš užpirksiu už jį mišias. Pasakyk mano ženitui Todorui Bianchi, kad jis nuo šiol gyvens mūsų namuose.“

Novelė „Tamango“ pasakojama apie tai, kaip negrai, vežami iš Afrikos į kolonijas, sukyla, išžudo laivo gulą, bet, nemokėdami naudotis kompasu ir laivo vairo, klaidžioja po jūrą, kol pagaliau, suvaldę visas maisto atsargas, išmiršta badu.

Gia daviau dviejų novelių turinį, kad skaitytojai pajustų, kokios temos ir kokios situacijos domina rašytoją. Pasakodamas apie stipriausius aistras ir baltiausius nusikaltimus, Mérimee niekuomet nesistengia mūsų graudinti. Jo žmonės ir jų veiksmai kalba patys už save. Mérimee veikiau sutiks būti sausas, negu sentimentalus ir piepus. Mūsų beletristai, kurie niekuomet nesužieda per dideliu santūrumu, geru komponavimu ir stiliumi gliaustumu, galėtų šitų dalykų pasimokyti jei ne iš Mérimee (kuris kartais tikrai būna sausokas), tai iš Flauberto, kurio „Madame Bovary“, vieno iš geriausių pasaulinės literatūros romanų, nes kažkaip neprisirėngę išversti į lietuvių kalbą.

Mérimee dažnai nenori būti laikomas rašytoju profesionalu ir dėl to savo pasakojimus įdėda į lūpas mokslininkui archeologui ar istorikui ar profesorui kalbininkui. Jis pats yra autorius kelių istorijos veikalų (iš romanų ir ispanų istorijos), o nuo 1841 metų, paskyrus jį Prancūzijos istorinių paminklų inspektorium, taip atsidėda senovinių pastatų konservavimui, kad netrukus atsisako nuo literatūrinės kūrybos. „Carmen“ autorius kurį laiką ėjo atsakingas pareigas įvairiose ministerijose, daug keliavo ir mokėjo kelias svetimas kalbas. Būdamas keturiasdešimt vienerių metų amžiaus, jis buvo išrinktas Prancūzų Akademijos nariu.

Paskutiniame savo gyvenimo periode (jis mirė 1870 metais) Mérimee domėjosi rusų literatūra ir vertė į prancūzų kalbą Gogolį, Puškiną ir Turgenevą. Tuo pat laiku jis po dvidešimties metų kūrybinės pertraukos paruošė dar kelias noveles, jų tarpe vieną, kurios veiksmas vyksta Lietuvoje, būtent „Loki“.

Po Mérimee mirties buvo paskelbta jo korespondencija: „Laiskai vienai nežinomajai“ ir „Laiskai antrajai nežinomajai“. Ši pastaroji buvo ponai Prædzdzickė, kilusi iš Podolės. Tų laisvų deka galime sekti, kaip buvo kuriamas „Lokys“. Viename 1867 m. gegužės mėnesio laiske Mérimee rašo, kad jis ginčijęsis su vienu savo

pajįstamu dėl lietuvių kalbos: „Jis labai juokėsi iš mane, nes aš jam pasakiau, kad lietuvių kalba yra slavų tarmė. Jis tvirtina, kad tai yra visai atskira kalba“. O kiek toliau sakoma: „Šita kalba iš visų Europos kalbų yra labiausiai panaši į sanskritą“. Iš korespondencijos su Antrąja Nežinomąja aiškėja, kad kokeriškoji panelė Ivinskaitė, kurią novelėje įsimyli grovas Šemiotas, yra sukurta nusižiūrėjus į ją ar jos seserį.

Pačios novelės redakcijai turėjo įtakos Pirmoji Nežinomoji. Iš jai rašytų laisvų matyti, kad 1868 m. rugsėjo mėnesį „Lokys“ jau buvo sukurta. Mérimee perskaito ją novelę ir, jos patarimais, padaro visą eilę pataisų, ypač toje scenoje, kur vaizduojama, kaip lokys per medžioklę nusineša grovienę. Autorius nusiūnia novelės nuorašą Turgenevui — „vietiniam kolonitui patikrinti“. Turgenevas, kuris Lietuvą pažinojo, tur būt, ne daugiau už „Loki“ autorių (Mérimee Lietuvoje nėra buvęs), vargu ar bus joje daug ką taisęs. Mérimee rašo: „Velniai žino, bet nei jis (Turgenevas — H.R.), nei aš negalėjom rasti lietuvių, kuris mokėtų savo kalbą ir pažintų savo kraštą.“ Iš to sakinio atrodė, kad „lietuvių“ (t. y. lenkų bajorų iš Lietuvos) Paryžiuje gal ir buvo, tik apie Lietuvą nieko nežinojo... Pirmajai Nežinomajai patariant, Mérimee dar gerokai taiso „Loki“ ir po to skaito jį imperatorienei, kuri buvo rašytojo draugės grovienės de Montijo duklė, ir jos svečiams Saint Cloud pilyje. Niekam dėl novelės turinio nepaspiktinus, Mérimee 1869 metų rudenį išspausdina ją žurnale „Revue des deux mondes“ antrašte „Profesoriaus Wittembacho rankraštis“, nors prieš tai jis savo laisvuose ją vadina „Lokis“. Ir šiuo pastaruoju pavadinimu ji buvo išspausdinta po jo mirties išleisto knygų — „Paskutinės novelės“.

Kalbant apie „Loki“ veikėjus, reikia pabrėžti, kad jie — ne lietuviai, o Lietuvos bajorai. Tuo atžvilgiu jie gali būti gretinami su Mickevičiaus „Pono Tado“ personažais, kuriuos poetas viename puslapyje vadina lietuvių bajorais, o kitame — lenkų. Ta proga pažymėsime, kad Mickevičius 1840 — 44 metais skaitė Col-

lige de France paskaitas apie lenkų literatūrą ir kad Lenkija tuo metu Prancūzijoje buvo labai populiari. Mérimee buvo skaitęs „Pono Tado“ vertimą ir iš tos poemos bei iš įvairių knygų apie Lenkiją yra šį bei tą pasiskolines. Čia nerandu reikalo lietuviui skaitytojui nurodinti klaidų, kurias daro Mérimee, vaizduodamas Lietuvą ir tariamuosius lietuvius (pradedant tuo, kad, jo nuomone, pirmas lietuviškasis Švento Rašto vertimas išėjo tik XIX-ojo amžiaus vidury, ir baltiganti grovo ir profesoriaus susitiktą „ragana“, kurios įsakymu klausio gyvates). Kadangi autorius lietuvius laiko slavais, tai nenuostabu, kad „Lokyje“ mirgėte mirga slavų žodžių bei papročių aprašymų, už kurių autentiškumą galvos tiki neguldysime... Reikia tik atsiminti, kad Lietuva anuo metu buvo pažįstama daug mažiau, negu Afrika, kurioje buvo linkęsis ir kurią buvo smulkiai aprašęs ne vienas europietis, — ir tuomet nesistebime, kad žemaitišką kraštą iš Paryžiaus perspektyvos atrodė paslaptingesnis už Indiją ir keistesnis už Egiptą. Tada Paryžiuje nebuvo Lietuvos pasiuntinybės, kuri suinteresuotiems asmenims būtų galėjusi teikti informaciją apie Švento Rašto vertimus ir lietuvių kalbą ir apie lietuviškas raganas, lokius ir gyvates... Mérimee garbei reikia pasakyti, jog jis naudojasi visais jam prieinamais šaltiniais. Nereikia taip pat užmiršti, kad viename laiske jis sako, jog „Lokys“ parašytas modernistams, visokių keistenybių mėgėjams, pamėgdijoti. Tai būtų lygi ir nurodymas, kad novelės fantastiškumą ar jos parodijinį pobūdį; nors, tiesą sakant, parodijos žymlių veikale beveik nerandame. O kai dėl fantastiškumo, tai jo novelėje yra, gal būt, daugiau negu autorius pats galėjo tikėtis. Jei lietuvis skaitytojas pasistengs užmiršti „Loki“ veiksmo vietą ir laikys jį pusiau fantastiniu kūrinium, tai, gal būt, įsiai, neželirnt ir novelės niurų toną, pažvelgs į ją taip, kaip savo metu senis Goethe pažįdėjo į Mérimee jaunystės pokštą — tariamuosius serbų dainų vertimus: su gera ir atlaidžia šypsena.

V. K. JONYNAS Ilustracija J. W. Goethes veikalui „Jaunojo Verterio kančios“ / medžio graviūra 1944 m.

Latvijos pasiuntiniu veikla Europoj ir Amerikoje

1940 m. pradžioje Latvijos vyriausybė, numatydamą Europoj prasidėjusią katastrofą, įvykių, suteikė savo pasiuntiniui prie Britų karališkosios vyriausybės Karliui Zariniui nepaprastus įgaliojimus. Sie įgaliojimai jam duoda teisę atstovauti Latvijos respublikai, jei Latvijos vyriausybė būtų kokių nors aplinkybių sutrukdyta tai vykdyti. Išvežus 1940 m. vasarą Latvijos prezidentą ir jo pavaduotoją, tatau įvyko, ir nuo laiko Latvijos respublikos laikinoji galva yra ministris Zarinš Londone.

Ministeris rodo didelį aktyvumą. Jo globoj Londone išsina „Londonas latviešu avize“; jis duoda nurodymų Latvijos atstovams; jis kartu su svarbiausia latvių parlamentarų grupe — socialdemokratais, ūkininkų sąjungoms, demokratų centro ir katalikų atstovais — Paryžiaus taikos konferencijos metu buvo Paryžiu, kur demaskavo „tarybinės vyriausybės“ pastatytus užsienio reikalų ministerius, parodydamas pasauliui, kad jie neatstovauja latvių tautai, bet tik savo asmeniškai priklausomybei nuo okupacinės valdžios, nes jie yra ne Latvijos ar Lietuvos piliečiai, bet Sovietų Rusijos pavaldiniai jau nuo 1919 metų. Ministeris Zarinš daug rūpinasi padėti naujose sąlygose įsikurti 1.000 latvių moterų, kurios iš Vokietijos anglos zonos neseniai atvyko į Angliją ir pradėjo dirbti angliu ligoninėse.

Tačiau daugiausia dirba ministris dr. Alfredis Bilmanis Vašingtone. Jis yra žinomas kaip žurnalistas. Per paskutinius septynerius metus jis parašė angliu ir prancūzų kalbomis 46 knygas ir brošiūras apie Baltijos valstybes, ir jo straipsniai bei pasikalbėjimai dažnai pasirodo užsienio reikalų ministerijai artimame laikrašty „Washington Post“. Pastarosiomis dienomis jis įteikė State Department notą latvių DP amerikiečių zonoje Vokietijoje klausimu, kurioj jis taip pat prašo Austrijoj esančių latvių DP perkelti į Vokietiją. Su pasikėimu jis apgynė Latvijos piliečiams priklausiusius laivus nuo Sovietų Sąjungos Amerikos teismoose iškeltų bylų dėl šiuo laivų nes JAV ir toliau nepripažįsta Latvijos okupavimo teisėtą. Dar šių metų rugpjūčio mėn. 1 d. JAV užsienio reikalų ministerija (State Department), atsakydama į vieno JAV kariuomenės kapitono, Petersono, laišką, pranešė:

„I have received your letter of July 22, 1946, addressed to Mr. Llewellyn E. Thompson, Chief, Division of Eastern Affairs, in which you inquire about the Status of the Baltic States. In answer to your question I think you would be interested in knowing that the United States does not recognize the incorporation of the Baltic States into the Union of Soviet Socialist Republics. The representatives of Estonia, Latvia and Lithuania, accredited to this Government, continue to be recognized.“

Walter Walkinshav, Chief, Public Views and Inquiries Section
Division of Public Liaison

Argentinoj ir Brazilijoj Latvijos respublikai atstovauja dr. Peteris Olinš kaip chargé d'affaires, kuris jau nuo 1919 metų yra diplomatinėje tarnyboje. Jis rūpinasi literatūros klausimu išleidimu ispanų bei portugalų kalbomis.

Keblai padėtis yra Švedijoje, kuri per didelį spaudimą buvo priversta pripažinti Baltijos valstybių inkorporavimą. Tačiau ten daug dirba latvių naudai buvęs pasiuntinys Valdemars Salnajs, anksčiau buvęs užs. reik. viceministeris. Kaip senas soc. demokratų veikėjas jis yra geruose santykiuose su Švedijos vyriausybės sluoksniais ir daug gero gali padaryti į Švediją atbėgusių 7.000 latvių apsaugai.

Šveicarijoje dirba pasiuntinys Julijus Feldmanis, kuris savo laiką buvo taip pat Latvijos atstovu prie Tautų Sąjungos. Tautų Sąjungos likvidaciniame posėdyje šių metų vasarą Zenevoj jis bandė protestuoti prieš Latvijos okupavimą.

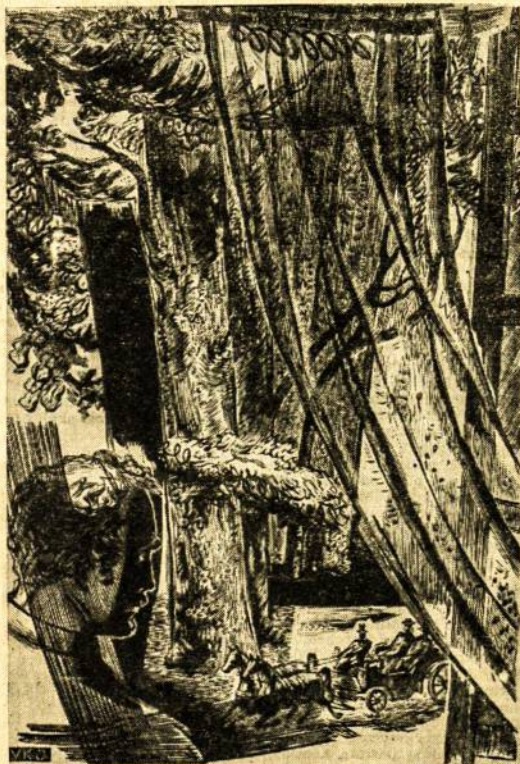
Belgijoje veikia pasiuntinys dr. Mikėls Valters, kuris taip pat yra žinomas kaip rašytojas. Jis daug yra padėjęs latvių belaisviams, kai jie buvo Belgijoje. Jo žmona E. Valterienė, kaip tenyškio latvių

A. B. Raudonojo Kryžiaus pirmininkė, taip pat daug yra nusipelnusi.

Paryžiuje dirba pasiuntinys dr. Olgerdas Grosvalds, kurio remiamas susikūrė stipri Paryžiaus latvių bendruomenė.

Paskutinis Latvijos pasiuntinys Lenkijai, Rumunijai ir Vengrijai Ludvigs Eriks, kai vokiečiai užpuolė šiuos kraštus, patėgė į Turkiją, iš kur pasiekė JAV ir ten dirbo Latvijos pasiuntinybėje pateru. Būdamas ekonomistu, jis ten parašė didelę knygą apie Latvijos ūkį lyginant su kitomis valstybėmis. Ši knyga su dr. A. Bilmano įjadvu buvo išleista po jo mirties (1943 m.) Vašingtone.

Sią trumpą apžvalgą baigiant, reikia paminėti likimą Latvijos pasiuntinių Maskvoj ir prie Vatikano. Pasiuntinys Maskvoj pulk. Frocic Kocinš po Latvijos okupavimo ten pat su savo žmona mirė nežinoma mirtimi. Toks pat likimas iškito ir Latvijos karo atachė Maskvoj pulk. Jani Zaliti. Pasiuntinys prie Vatikano prof. dr. Hermanis Albats, tarptautinės teisės specialistas, 1940 m. buvo išvežtas į rytus; nuo to laiko apie jį nėra jokių žinių.

V. K. JONYNAS Ilustracija Prosper Méricée veikalu „Lokys“
Le manuscrit du professeur Wittembach / medžio graviūra 1946 m.

Pirmieji pokarinio lietuvių emigranto išpuodžiai Argentinoje

(Pabaiga)

Sunkiam gyvenime viltis ir pagoda tai geri žmonės. O jų yra visame žemės rutuly. Radau ir čia labai nuosirdžių, puikių lietuvių. Su kokių širdingumu jie apstoje klausinėja kiekvieną naują atvykusį apie savo tėvų žemę, kaip stengiasi pas save pasikviesti, patalinti, pasidalyti lietuvišku atviru žodžiu ir net padėti. Bet... deja, ir vėl tas nelaimingas „bet“. Tik dalsis ir, deja, tik labai maža dalis čionykštinių lietuvių supranta mūsų tėvynės šių dienų padėtį. Kiti gi, nežinint, kad jie ir

puikiai apsiręngę, ir sotūs, ir net nuosavybę visai padorią turi, yra nusišalę tam tikra spalva ir nesidiro draskyti akių, jei išgirsta tiesios žodį apie tą „laisvę“, kuri nuklojo jų tėvų kapus. Jie garbina savo tėvynės duobkasių, tiki ne mumis, gyvais liudininkais, bet tais, kurių įžūlus melas ne tik jiems, bet ir daug kam pasaulyje galvą apsupo. Kai kurie iš jų eina dargi bažnyčion, meldžiasi, bet drauge šventai tiki ir raudonąja evangelija. Pesimistai čia mūsų tautiečių tokios spalvos priskaito

net labai didelį procentą. O gal ir neperdeda, kas juos ten žino... Nežinau, ką būtų jautę mūsų Sibiro tremtiniai, jei jie būtų matę, kaip į čia atvažiavusių plačios tėvynės atstovų sutiko ir mūsikiškai su atitinkamom vėliavom ir padėkom už „išlaisvįmą“...

Kai įsū laisčiai, iš asarų ir vargų nupinti, praskrieja okeaną ir pasiekia jūsų mielus gimnatačius, — ne visada jūs būsit gerai suprasti. Buvo faktų, kad duklė nesidrovėjo išsizadėti savo vargšes pabėgėles 70 metų motinos, kuri, anot dukters, gyvent dar neišmoko... Ne visada jiems galla išvežto ar sušaudyto brolio, sesers ar vaiko, nes, girdi, fašistas buvo, tai ir gerai, kad sušaudė. Jie neturi nė žalio supratimo, kas šandien tuo vardu vadinamas, o aiškint ne visada verta bandyti. Aklais vis tiek nemato, bet jei kartą praregėtų, tai jam gyslose kraujas sustingtų...

Ne visai tikras vaizdas Europos lietuvių tarpe yra ir dėl kultūrinio mūsų gyvenimo. Daug kam nežinoma, kad 30.000 lietuvių, gyvenančių čia jau ilgą eilę metų, neturi nė vienos grynai lietuviškos mokyklos. Vienintelė mokykla, kur nemaža yra ir lietuvių vaikų, yra suorganizuota prie Tėvų Marijonų vienuolyno, bet ir ten, nors mokytojos yra lietuviškos seserys kazimierietės, dėstomoji kalta turi būti ispanų. Apie gimnazijas negali būti nė kalbos. Nėr ko stebėtis, jei mūsų mažieji lietuviukai kalba tik ispaniškai. Ir kai vieną lietuviuką, dargi iš visai padorios lietuviškos šeimos ir mokančią lietuviškai, užkalta nauju tautiniu klausimu, „ji šaltai atrežė“:

— Aš ne lietuviukė, aš — argentinietė!

Mokyklų klausimas nėra čia toks lengvai išsprendžiamas dalykas. kadangi valdžia čia siekia auklėjimo vienalytės, patriotiškos argentinieškos tautos, ir todėl pradžios mokyklos čia yra beveik išimtinai argentinieškos. Tiesa, nesutikau čia anglo, kuris būtų užmiręs savo tėvų kalbą. Nesutikau tokio vokiečio nei prancūzo, bet su savo kraujo broliais ne su visais susikalbėjau gimtąja tėvų kalba...

Na, be tyra čia ir šviesių pavyzdžių. Yra čia gimusių lietuvių ir taip puikiai kalbančių lietuviškai, kad miela klausytis. Yra čia didelė meilė lietuviškai dainai, yra puikus, su Vilniaus Katedra galis konkuruoti, lietuviškas Sv. Cecilijos choras. Lietuviškuose šeimyniniuose susibūrimuose dar daug mūsų tautiečių taip puikiai traukia lietuviškas laudies dainas. kad stačiai susižavėti galima. Neretai ištūties žmogus esan ne tolimam Puenos-Aires, bet kur nors prie mielių Anykščių, ar kuriam roman-tiškame Lietuvos kaime ties Utena ar Salaku... Girdėau net, kaip vietos ispanai drauge su lietuvišiais gražiai lietuviškai traukė: „Tu, Lietuva, tu mano, tu graži tėvynė...“

Gausūs tūkstančiai mūsikių neturėjo taip pat čia ligi 1942 m. nė vienos savo bažnyčios. Ir tik šio karo metu S. Amerikos lietuviai Tėvai Marijonai pastatė pirmą lietuvišką „Aušros Vartų“ bažnyčią. Joje dirba irgi Amerikoje gimę lietuvių kunigai, ir, nors kai kurie iš jų net Lietuvos niekad nėra matę, kalba puikiai lietuviškai ir atlieka ne tik religinę, bet ir mišninę tautinę misiją.

Ne visiškai teisingai Europoje vaizduojami ir Argentinos lietuvių materialinis gyvenimas. Ten mano, kad čionykščiai lietuviai gyvena tikrai amerikoniškai. Deja, dauguma mūsų tautiečių net po 15—20 metų sunkaus darto turi

vis gyventi tolimose, negrįstose purvinose priemiesčių gatvėse. Tiesa, kai kurie iš jų turi pasistatę ten savo namus, bet kas tie namai, kaip jie atrodo? Kai pirmą kartą juos pamatė, taip sunku pasidare ant širdies... Buvo tai mažiukai, poros, kaip špyga, didumo kambarėlių nameliukai, kurie, palijus, stovėjo tarp klanų vandens. Ir tokius namus sulipdyti atsieina čia apie 15.000 pezų, o jiems uždirbti kiek metų vargo reikėjo. Tolimesniuose Buenos-Aires priemiesčiuose, o ypač Beriso mieste, nemaža mūsų brolių gyvena stačiai iš skardos pastatytose būdelėse, vadinamose namais. Skurdus vaizdas, baisiai skurdus. Taigi, kai ten Europoje kas džiaugiasi, kad Argentinoje turi gimininių ir tie giminės net savo namus turi, tai... neapsiskaiciuokit!

Yra čia, tiesa, viena kita lietuviška šeima, kur ir visai padoria materialiai gyvena. Tai daugiausia tie, kurie, po sunkios gyvenimo mokyklos ir daug vargo, sugebėjo mestis į savarankišką kuriamąjį darbą pramonėje, prekyboje ar amatuose. Bet tokių lietuvių, kurie čia važinėja savo automobiliais ir turi įsirengę puikius savo namus, iš 30.000 tegalima būtų surasti tiek, kad, skaičiuojant juos ant pirštų, būtų nusiauti nereikis... Taigi, kai iškyla naujiems emigrantams garantijų klausimas, tai ką gali padaryti mūsų Pastuntinybė, kai jon plaukia tūkstančiai laisčių iš Europos, o galinčių atvykimą garantuoti yra mažiau negu 10 žmonių. Pagal principą „kas pirmesnis, tas geresnis“, tie, kurie pirmieji susirūpino, jau seniai tas galimybes išnaudojo. Skaudu yra sūsti ne daug vilčių nešančius atsakymus, bet negalima juk žmonių užliuti nerealiomis svajonėmis.

Tačiau kas pasiryš visiems sunkumams, apsišarvos didele kantrybe, po didelių pastangų laimės. Pasaulyje nėra negalimų dalykų tam, kuris visu vyriškos valios kietumu, nesvyruodamas siekia. Ir gyvenimą toks sau čia sukurs. Kietą pasiryžimą ir dideles pastangas lydi laimė. Išbandžiau tai ant savo kailio. Man rodos, tikrosios laimės paslaptis glūdi mokėjime pasitenkinti tuo kukliu minimumu, kurį gyvenimas mums duoda. Jei nauji viesulai menaus Europos ir kapų tyloje vyks ten toliau didžioji tautų mirties drama geležinės sienos priedangoje, turės atsistadyti vartai plačiai į pasaulį tiems, kurie buvusius audras pergyveno ir iš jų išėjo kaip „Überlebende“, ir tada masiškai galima tikėtis prieglaudos ir šiam krašte,

V. K. JONYNAS

Užsklanda

kur iš tikrųjų dar daug, labai daug yra laisvės.

Stebino mane čia tai, kad žmogaus rasė, tautybė ir visos kitos jo savybės taip mažai čia dėmesio kreipia. Esi žmogus, iš jo krašto gyventojas, išlipai kartą teisėtai būdu iš laivo, tai žinok, kad tave saugo šio krašto įstatymai, ir esi laisvas, kaip paukštis. Gyvenk, kur nori, gavai sau kambarį ar butą, tai net registruoti niekur nereikia, susikrausite ir gyvenk, kaip tau patinka. Beveik užmiršti galima, kad žmonių kalboje yra toks blaurus žodis „Ausländeris“, niekas čia tavęs taip nevadina ir jokio skirtumo tarp krašto gyventojų nądaro. Žinoma, kiek lietų valstybinės tarnybas bei kitas viešojo gyvenimo piliečių funkcijas, tai skirtumas turi būti, bet žmogaus laisvės atžvilgiu, jo turinėse teisėse ir, bendrai, kasdieninio gyvenimo aplinkumose esi tikrai palaimintas amerikoniškos laisvės šalyje.

Ir gyvenimą šioji šalis šiandien turi pavydėtina. Kai aš pirmomis dienomis išėjau čia į miestą ir pamaniau krautuvų vitrinas, aš buvau stačiai priitrenktas. Dieve mano, ir čia nebuvo! Sokolodo stačiai kalnai priversti, jo gali pirkti, palyginti, net visai pigios kainomis, nors vagonais! Bananų, apelsinų, figų, persikų, abrikosų, slyvų, braškių ir visokiųjų vaisių, kurių aš nė vardų nežinau, čia gali irgi pirkti nori centneriais. Langai ir krautuvės užverstos įvairiausiomis gėrybėmis. Kiek čia visoklausių, iš grietinės, kiaušinių ir kitų pirmos eilės geriausių produktų padarytų, pyragaičių, tortų ir kitų skanumynų. Už penketą pezų gali gauti puikliausią pagamintą tortą. Užtenka tik paskambinti telefonu, ir tau pristatys į namus. Mėsoą gali pirkti, jei apėtatsi tarmauja, kad ir visą jauti vieniemis pietums. Stebėjau pradijo, kad tas viskas be kortelių ir kad galima gauti kiek nori. Juokėsi iš manęs mano giminės, kad aš prie kiekvieno tokio langa vis sustodavau ir jiems įkylai kartodavau klausimą, argi iš tikrųjų tas viskas be kortelių.

Nepaprastai keista europiečiams matyti, kaip čia stačiai languose įrengtos už stiklų virtuvės: čia pat prieš praėnacinę publikos akis, nuolatos prieš ugnį besisukdamos, pamautos ant tam tikro prietaiso, kepa vištos, žąsys, paršukai ir įvairiausios rūšies mėsa. Jėi tik pačiam patinka, gali užėiti ir pirkti, ką tik nori ir kiek tik nori. Mandagiausiai patarnaus, puikliausiai tau irš ir dar dešimt kartų „muchas, gracias“ pasakys... Tokioj krautuvėj už gatavą, dar visai karštą, vištą reikiā mokėti apie 5.5 — 6 pezus.

Visa tai, ką aš čia aprašau, gali mano broliams europiečiams tremtiniams net labai patikti. Viskas tas tikrai baltai puiku. Bet ir čia yra vienas blaurus „bet“... Be pinigų, deja, čia niekas nieko neduoda... Ir nors savo aprašymais Tamstoms apėtita gal kiek sukelia, pats gi turiu prisipažinti, kad Argentinėje nuo savo kuklaus svorio tuo tarpu numėčiau ketelį kilogramų...

Ir kiekvieną, kuris čia norės atvykti, sutiks visi tie rūpestėliai ir tos mažos bėdos, apie ką aš čia aprašiau. Tam ir rašiau, kad pasiryžėliams būtų vaizdas jų būsimoj gyvenimo tikėsimis ir kad iliuzijos vėliau nekarpytų drąsiam skridimui išstietų sparnų. Pasveikinsim kiekvieną čia atvykusį, kaip savo tikrą brolį, bet sveikinsim ne už tai, kad jis laimingai audringo Atlanto bangas nugalejo, bet už tai, kad jis dar žiauresnį gyvenimo audroj ryžiasi veržtis pirmyn, kietai kovoti ir laimėti.

Jonyno ir Galdiko paroda

Lapkričio 12 d. Freiburge Augustiner Muzejuje atidaryta V. K. Jonyno ir Ad. Galdiko paroda. Atidaryme dalyvavo karinės valdžios švietimo skyriaus sekretorius R. Schmittleinas, kuris yra parodos globėjas, ir daug karinės ir civilinės valdžios atstovų.

Jonynas yra išstatis savo grafikos darbus, kurie atvaizduoja visą jo kūrybos raidą. Čia jo ankstesnieji kūriniai, virtę jau klasiškais — Zapyškio bažnyčia ir Šležičiaus portretas, čia gausingos miniatiūros — exlibrisai, čia jo labiausiai pamėgtas žanras — iliustracijos medžio raizdiniais: Donelaičio. Jaunojo Verterio, Lokio (Pr. Mėrimė). Pastarąsias iliustracijas padarė jau tremtyje. Jose Jonynas tas pats: su jam būdingu sausumu, kietumu raizant žmogaus figūras, su lyrika peizažs, Jonynas, įgudęs raizymo meisteris, paskesniuose raiziniuose įdomesnis dar tuq, kad ieško originaliųjų kompozicijos atžvilgiu priėjimų.

Galdikas parodė gausią dailę iš to, ką jis yra nutapęs tremtyje. Jis čia rudenio dailininkas, tik vienu kitu iš tos tematikos išsilenks. Jo paveiksluose ekspresyviai lauzosi nerimas, nerimas spalvose, nerimas dinamiskų linijų perspektyvoje. Mums jis tas pats pažįstamas ir iš anstesnės kūrytos. Tik čia Galdikas vientisesnis, pro eksperimentus prasimūšęs ir išsiliejęs grynąja kūryba.

Jei atsižvelgsime dabar vis į reprezentaciją, tai ši paroda tinka-

mai prezentuojasi lankytojams kitataučiams.

J. S.

SMERKIANČIUS LIETUVIO GARBĖ ŽEMINANČIUS VEIKSMUS

Ryšius su įvykiu nusikaltimų Munchene buvo suimta keletas lietuvių ar Lietuvos piliečių. Tuo reikalu Muncheno apylinkės lietuvių bendruomenės pirmininkas sukvietė lietuvių bendruomenės atstovus, kurie, apsvaustė minėtąjį įvykį, nutarė:

1. Pasmekurti bet kokį mūsų tautiečių elgesį, kuris nesuderinamas su moralės principais bei teisės nuostatais.

2. Tiems lietuviams, kurie šiuo atveju įtariamai dalyvavę nusikaltime, iškelti Lietuvių Bendruomenės teisme bylas ir teismo sprendimą paskelbti spaudoje.

3. Visais kitais atvejais, kada nusikaltimas padarytas iš lietuvių pusės gres lietuvių garbei, kelti bylas Lietuvių Bendruomenės teisme ir sprendimus taip pat skelbti spaudoje.

4. Kreiptis į lietuviškąją spaudą, kad ji daugiau dėtų straipsnių, skirtų kovai su pasireiškiančiomis ydomis ir negerovėmis lietuvių tremtinių tarpe.

5. Siųsti Tremtinių Bendruomenės komitetams suruošti atitinkamus paskaitų ir sudaryti lyg tam tikrą sąjūdį kalbama liaikme.

6. Prašyti visus paremti Bažnyčios veiklą tremtinių dorinimo srityje.

Muncheno Lietuvių Bendruomenės Atstovai
Munchenas, 1946. X. 26.

Paieškojimai

svainio Jasulevičiaus Viktoro su šeima, Zinkevičiaus Stasio su šeima ir Rudzevičiaus Antano su šeima bei kitų giminių ir pažįstamų.

3922. Staugas Juozas, (23) Groß Hesepe, Krs. Meppen/Gms, ieško Staugo Vytauto, gim. 1925 m., bei pažįstamų.

3923. Dobrovolskis Jonas, Kassel-Oberwehren, Mattenberg Lager, ieško Dobrovolskio Vladio.

3924. Žadeikytė Teodora, Tübingen, Katharinenstr. 19, ieško brolio Žadeikio Stasio ir pažįstamų.

3925. Gyd. Sakalauskas Jul., Henriksholm, D.R.K., Vedback, Danmark, ieško giminių ir pažįstamų.

3926. Čigas Jurgis, Hanau a/M. Litausches Lager, ieško sūnaus Čigo Kosto.

3927. Vizgaitienė Marija, (23) Oldenburg, Wehnen, Litausches Lager, ieško Kviecinskienės Kostės ir Petruskaitės Reginos.

3928. Exp. Caporal Radavičius Stanislas, S. P. 56008 (B.P.M. 405) France, ieško sesers Radavičienės-Milašienės Elenos ir svainio Milašiaus Kazio.

3929. Mažulaitis Pranas, (24) Kl. Wittensee, Kr. Eckernförde, Lit. Lager, ieško brolio sūnaus Mažulaitio Antano.

3930. Albertas Povilas, (24) Lübeck, Genierstr. 18, Lit. Lager, ieško giminių ir pažįstamų.

3931. Mančienė Mėta, (24) Lübeck, Genierstr. 18, Lit. Lager, ieško brolio Skėrio Jono ir motinos Skėrienės bei pažįstamų.

3932. Bukauskas Vincas, (20) Lehrte, DP Camp „Churchill“, ieško brolio Bukausko Petro su šeima ir Arbataičio Juozo su šeima.

3933. Čiuprinskienė Uršulė, (20) Lehrte, DP Camp „Churchill“, ieško vyro Čiuprinskio Broniaus.

3934. Grindaitis Juozas, Reppen bei Leberstet über Braunschweig, ieško motinos Marės, sesers Eugenijos, svainio Rudzevičiaus Jurgio su šeima, svainio Daniškevičiaus Justino su šeima,

nytė Eugenija (jo sesuo). Ieško Dementis Anicetas.

3948. Domeikaitė Stasė. Ieško Vrubliauskas Jonas.

3949. Duobaitė Genė. Ieško Dementis Anicetas.

3950. Giedraitis Antanas su šeima, buv. Raseinių apskr. vrs.

3951. Girdžiulskas Kazys su žmona Ona. Ieško Civylius Jonas.

3952. Gineitis Romas su žmona ir Gineitytė Jadvyga. Ieško Gineitis Kazys.

3953. Gricevičius Vladas. Ieško Inž. Mackevičius Zigmąs.

3954. Jablonskis Jonas. Ieško Vrubliauskas Jonas.

3955. Kalinauskaitė Elena. Ieško broliui Skikūnai.

3956. Karinauskas Kazys su šeima. Ieško Gineitis Kazys.

3957. Kasperas Juozas. Ieško Razminas Vyta.

3958. Katauskas Pranas su žmona (akusere) ir vaikais. Ieško Katauskas Jonas.

3959. Kazakevičius Vytautas. Ieško brolis Kazakevičius Viktoras.

3960. Kymantas A. Ieško Vrubliauskas Jonas.

3961. Kvedaravičius Algis. Ieško Vrubliauskas Jonas.

3962. Kvikiys Vladas su šeima. Ieško Gineitis K.

3963. Langė Antanas. Ieško Juras Zigmąs.

3964. Leščinskas Antanas su žmona ir vaikais. Ieško Janonis L.

3965. Liakas Adomas. Ieško broliui Skikūnai.

3966. Liutkevičiai Leonas ir Aleksas. Ieško pusbrolis Liutkevičius Jonas.

3967. Lydekaitė Julė. Ieško Dementis Anicetas.

3968. Majauskai Juozas, Vilus, Karolis, Marija, Ana, Matilda ir Oldzė (iš Latvijos). Ieško Puras Karolis.

3969. Matusevičius Zenonas, gyd. chirurgas, su šeima. Ieško Civylius Jonas.

3970. Mekys Povilas. Ieško broliui Skikūnai.

3971. Morkūnas Petras. Ieško Morkūnas Juozas.

3972. Morkūnaitė Anelė. Ieško Puras Karolis.

3973. Mozūraitis Ignas. Ieško Zilinskis Juozas.

3974. Nagys Stasys. Ieško Narščius Kazys.

3975. Narušis Simas. Ieško leit. Kasperavičius P.

3976. Obcarkis Stasys ir Obcarkytė Emilija. Ieško Obcarkis Antanas.

3977. Pajulis Aloyzas. Ieško kun. Jutulius (Jatulėvičius) Povilas.

3978. Pakenytė Aldona ir Danutė. Ieško Pakenis Jonas.

3979. Papinigis Aleksas. Ieško Puras Karolis.

3980. Petrullonis Povilas su žmona ir 2 vaikais. Ieško Katauskas Jonas.

3981. Pukelis Stasys. Ieško Juras Zigmąs.

3982. Pukenytė Apoloniya. Ieško Stropus Kostas.

3983. Puošys Kazys ir Pupšytė Stefanija. Ieško Pupšys Adomas.

3984. Rajackaitė Ona, mokytoja. Ieško leit. Kasperavičius Povilas.

3985. Ramonionis Vyta. Ieško Juras Zigmąs.

3986. Razminienė Michalina (motional), Razminaitė Elena (sesuo), Razminaitė (Kasperienė) Birutė (sesuo). Ieško Razminas Vyta.

3987. Rimkus Marcijonas. Ieško Katauskas Jonas.

3988. Sebastijonas Stasys. Ieško sūnus Balys.

3989. Sirgydas Povilas. Ieško trolis Sirgydas Feliksas.

3990. Sirutis Pranas su žmona ir vaikais. Ieško Katauskas Jonas.

3991. Skridaila Ciprijonas. Ieškant. Ieško Grinevičius Antanas.

3992. Stroplėnė Julijona. Ieško sūnus Stropus Kostas.

3993. Sarūnas Kazys. Ieško Vrubliauskas Jonas.

3994. Skudžinskas Antanas, inž. su šeima, Skudžinskienė ir jos sūnus Algis ir Bronius. Ieško Civylius Jonas.

3995. Svabaitis Juozas. Ieško Juras Zigmąs.

3996. Tamašauskas Vytautas Leonas ir Tamašauskaitė Janina. Ieško Civylius Jonas.

3997. Tollušis Bronius su žmona.

3998. Vyžinas Vladas ir jo sesuo. Ieško Stropus Kostas.

3999. Zakarauskas Jonas su žmona. Ieško Didžiakis Juozas.

4000. Kiršinas Gasparas, Kiršinas Petras ir Kiršininė Elzbieta (gimusi Jokūbaitytė). Ieško Jokūbaitis Jonas.

4001. Daukas Pranas. Ieško brolienė Zemelaukas Vladas, gyv. Rimini, Camp 4.

4002. Ivanauskas Gediminas, karui baigiantis, buvęs Norvegijoje, ligoninėje; Ivanauskas Antanas 1945 metais buvęs prie Stettino, darbo tarnyboje. Ieško Ivanauskas Vytautas, Rimini, Camp 4.

4003. Tamošaitienė (Gedikaitė) Elzbieta, gyvenusi Zeithain über Riesa, Gartnerstr. 2 (bei Frick) (10). Ieško vyras Tamošaitis Vaclovas, esąs Rimini, Camp 4.

4004. Kengris Mykolas, Plontekas Vladas. Ieško Sliauteris Antanas, gyv. Rimini, Camp 4, Feld C.

4005. Dimavičius Pranas ir Dimavičius Adolias, Pariestis Pranas ir Pariestis Aleksas, Šilkas Vincas. Ieško Dimavičius Antanas, Rimini.

4006. Korcinskas Liudas, advokatas, ir Karin, gimusi Priedyt, solistė. Ieško latvis Uksas Valters, Rimini, Camp 4, Feld C.

4007. Semaškaitė Valė, gyvenusi Berlyne (nuo 1944 m.). Ieško brolis Semaška Vytautas, esąs Rimini, Camp 4.

4009. Jablonskienė Ona, jos dukrė Jablonskaitė Danutė Pranciška, sūnus Jablonskis Virgilijus Gledius, Jablonskaitė Janina. Ieško vyras (ir tėvas) Jablonskis Vladas, Rimini, Camp 4.

4010. Baranauskaitė Marytė. Ieško brolis Baranauskas Juozas, Rimini, Camp 3 R.N.T.

4011. Bielskis Pranas ir Bielskis Jonas, broliai. Ieško brolis Bielskis Vladas, Rimini, Camp 4.

4012. Kiršteinis Edvardas. Ieško sūnus Kiršteinis Edvardas, Rimini.

4013. Ramoška Petras ir Tonkūnas Jurelis. Ieško Ramoška-Ramaitis Povilas, pirmojo brolis, Rimini.

4014. Stankevičius Kazys ir Dulskytė Stasė. Ieško Stankevičius Albinas, Rimini, C. 3 R.N.T.

4015. Zubrickas Antanas, jo žmona Marija (gim. Tamulevičiūtė) ir sūnus Kestutis. Ieško sūnus Zubrickas Mėčys, Rimini.

4016. Zdanavičienė (Grinkaitė) Elena. Ieško vyras Zdanavičius Julius, Rimini, Camp 4.

4017. Mackevičienė (Peraitė) Elena su dviem sūneliais ir dukrele. Paskutinis adresas: (10) Frauenheim über Riesa, 12 C. (Sachsen). Ieško vyras Mackevičius Eduardas, Rimini, Camp 4.

4018. Valeiša Tadas, Treikienė Stasė su dukrele Genute. Ieško Valeiša Marijonas, Rimini, Camp 4.

4019. Semferienė (Schemfer) Marija. Paskut. adresas: (13a) Velburg, Kreis Parsberg, Oberpfalz, Bayern. Ieško sūnus Semferas Stasys, Rimini, Camp 4.

4020. Šeštakauskas Petras, majoras; Petrasevičiūtė Elena ir Petrasevičiūtė Birutė. Ieško Kavaišauskas Romas.

TARPTAUTINĖS PADĖTIES APŽVALGA

Nusiginklavimo problema

Nusiginklavimas yra taikos ateities kartinis akmuo; atominio ginklo kontrolė yra nusiginklavimo problemos branduolys. Apie tą problemą nūn sukasi JTO debatai ir Atominės Energijos Komisijos darbai. Pastarieji nusistatė baigti ligi Naujųjų Metų. Kokie jie reikšmingi visai tarptautinei raidai, matyti iš pastabos, kurią kiek patetiškai skelbia „New York Herald Tribune“ korespondentas J. S. Alsop: „Pirmą kartą gausim pamatyti, ar bus susitarta, ar ne; tai bus taip pat ženklas, ar mūsų pasaulis, kokį mes jį pažįstam, liks gyvas, ar ne.“

Amerikiečių korespondentas priduria, jog „viskas sukasi aplink sovietų atsaką Gromyko apsisprendimui“.

Ligi šiol Atominės Energijos Komisija parengė vad. „mokslininkų raportą“, kurį pasirašė visi jos nariai. Bene būdingiausias to raportu brožas yra tas, kad jisai konstatuoja, jog veiksminga atominės energijos kontrolė neįmanoma be tarptautinio inspektavimo. Sovietų vyriausybė savo eksperto Škobelcino prašą tesutiko pripažinti tada, kai visi kiti komisijos nariai ultimatyviai pareiškė, jog raportas ir be sovietų pareišo vis tiek bus paskelbtas. Bet sovietų delegacija ligi šiol nesutiko nė su vienu konkrečiu tarptautinės inspekcijos projektu. JAV atstovo Hancocko pareikalautas aiškiai pasisakyti, Gromyko tiesiai pareiškė, kad bet kokia tarptautinė inspekcija pažeistų SSSR suverenumą, kurio integralumą išlaikyti esąs svarbiausias sovietų vyriausybės rūpestis. „Jeigu sovietai ir toliau laikysis to savo nusistatymo, tai reikalas, žinoma, yra beviltiškas“, sako minėtasis J. S. Alsop.

Britų vyriausybės vardu Bevinas XI. 21 JTO politinė komisijai pareiškė, kad D. Britanija atsisakys dalies savo suverenumo, jeigu bus sukurta visuotinė veik-

bet krito. Britų „Economist“ aiškina, kad paskutiniuosius prieš rinkimus savaitėmis pats prezid. Trumanas buvo gerokai atleides ūkinės kontrolės varžtus, ir respublikonų laimėjimas nebegalėjo žadėti nieko ypatingai nauja ūkinio liberalizmo prasme. Prancūzų „Le Monde“ korespondentas rašo, jog stambūs kapitalas po rinkimų pats išsigando tokio savo triumfo, ir respublikonų partija, pabūgusi gresiančių socialinių konfliktų, šaukėsi savo pažangiu bei liberaliajį politikų, kad jie nuramintų sindikalistų mases.

Watenstedto stovyklos skaučių „Gražinos“ d-vės „Voverių“ skiltis

„Economist“ ir J. L. Garvinas „Daily Telegraph“ taip pat ramina, aiškindami, kad respublikonai per tuos keliolika „Roosevelto eros“ metų gerokai pasikeitę ir kad daugelį ūkinį bei socialinių naujovių, kurias jie anksčiau atmesdavo kaip revoliucines, dabar jie laiką būtinomis. Todėl netenką laukti nei per aštrios pajuojos kongreso reakcijos prieš profes-

Tarptautinąjį plotmę kiek būkštaujama dėl tolimesnio JAV vaidmens, ypač sprendžiant aštrią pasaulinę maitinimo problemą. Britų kairiųjų darbiečių „New Statesman and Nation“ jaudinasi, kad, atsisakydamos nuo maisto produktų supirkimo centralizacijos ir nuo kainų kontrolės, JAV „suduoda mirtiną smūgį badaujančio pasaulio viltims, jog organizuota rinka leis patenkinti bent pačias svarbiausias jų reikmes“. Prancūzų MRP organas „Forces nouvelles“ laukia atkuntant JAV finansinio izoliacionizmo, kuris pašalins amerikiečių įtaką iš Europos. „Kokie ginklai tada besilaikys sovietų veržimasi?“ neramiai klausia laikraštis.

„Sukilimas“ darbiečių partijoj

Biždomai, kad kapitalistinių JAV ir komunistinės Sovietų Sąjungos susidūrimas gali privesti prie naujo pasaulinio karo, apie 50 darbo partijos narių parlamentinė surengė ataką prieš Beviną, reikalaujanti, kad jis pradėtų vesti socializme užsieny politiką, kuri viena tegalint duoti išeitį iš dabartinio tarptautinio įklimpimo.

Pačių amerikiečių korespondentai pripažįsta, jog „Amerikos kursas britų darbiečių ir visuomenės akys apšviečia krinta“ („N. Y. H. T.“); britai karčiai prisimeję staigų skolos-nuomos tiekimo nutraukimą, sunkias JAV paskolos sąlygas, Vašingtono norą išsijungti iš pasaulio maitinimo organizacijos. Tada iš dalies paaiškina ir kalbamąjį darbiečių kairiojo sparno „sukilimą“, kurio metu buvo aštriai pakalbėta prieš JAV. Tiesa, daugumas „sukilėlių“ pasisakė ir prieš komunizmą bei sovietų antibritiškąją propagandą, bet puolimo smailąs buvo nukreiptas prieš tarlamąjį D. Britanijos dalyvavimą „antisovietiniame JAV bloke“.

Pačiame parlamente Atlee paaiškino, kad D. Britanija jokiam bloke nendalyvauja, bet didžiulę britų spaudos daugumą atvirai pareiškia, jog „Jeigu jau tektų pasirinkti, tai mes turim eiti tik su JAV... Tai ne ideologijos, bet pačios gyvybės klausimas... Jeigu Rusija siekia primesti pasauliui savo pusiau orientales idėjas, tai mūsų dvi tautos turi tam išvien pasipriešinti“ („Daily Mail“). Vis dėlto ketvirtadalis darbiečių parlamentary demonstracija prieš Beviną negalėjo pasilikti be pėdsakų. „Times“ skundžiasi, kad „šis epizodas apkarti- no santykius su JAV; jis nedavė jokių pozityvių vaisių, bet sudarė įspūdį, kad vidų mes esam silpni“, ir Bevinui būsia žymiai sunkiau kalbėtis su kitais kraštais.

Prancūzija klausimo ženkle

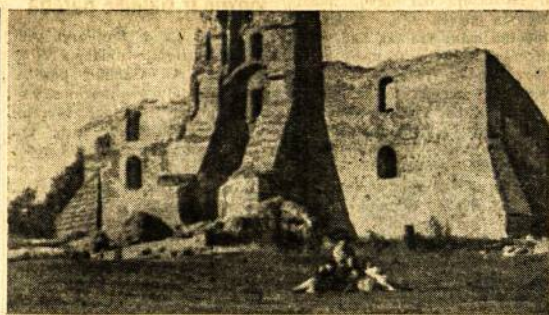
Churchillis XI. 12 britų parlamente kaip vieną iš europinio nesaugumo ir netikrumo priežasčių suminėjo tą aplinkybę, kad „neįmanoma įspėti, kokia ateitis ir koks likimas laukia Prancūzijos“.

Trijų partijų valdžios sistema provizorinio metu užsirekomendavo kaip gūlbis, vėžio ir lydzio „suderintos akcijos“ kombinacija. Pagrindinės valstybinės problemos — finansų, gamybos, kainų ir atlyginimų... — liko neišspręstos, nes nebuvo vieningos vadovaujamosios valstybinės minties: kiekviena partija, kad ir dalyvaujama vyriausybėje, pasiliko prie savų politinių bei ūkinų koncepcijų.

Po XI. 10 rinkimų Prancūzijoje pasiliko du didieji poliai, galį sukurti daugiau ar mažiau vieningas vyriausybės bazes: komunistų partija ir MRP.

Komunistų partija kviečia socialistus išvien sudaryti bazę „respublikoninei ir laicistinei“ vyriausybei su aiškiu marksistiniu stampu. Ji būtų griežta priešingybė dešinajai „reakcijai“.

MRP laiko save „IV-osios respublikos ašimi“. Jos primininkas Maurice Schumann įspėdamas graudena: „Jei mes būsim išjungti, Prancūzijos — o tu patim ir tarptautinė — problema pavirs tokiu jėgų mazgu, kurį tegalės išnarplioti tik sukrėtimas... Mes esam režimo viltis. Jeigu mūsų

Trakų pils

Cekausko nuotr.

teikiamas šansas bus praleistas, Prancūzija iš parlamentinio režimo bus įstumta į atvirą ar pridengtą pilietinį karą, kuris bus diktatūros priešastis arba vaisius“ („L'Aube“).

Britų liberalų „Manchester Guardian“, svarstydamas komunistų šansus sudaryti vyriausybę, susirūpinęs klausia: „Ar prancūzų rytojų laukia aštri revoliucija ir vienos partijos bandymas paimti valdžią, kuri tada būtų panaudojama taip, kad visi viešieji interesai būtų pajungti partijos interesams?“

George Slomb, „New York Herald Tribune“ korespondentas Paryžiu, nemano, kad komunistai bandytų revoliucijos būdu paimti valdžią; jie tuo tarpu nori ne vieni valdyti, bet diriguoti koalicijai, tardami, kad tokiu būdu jie savaime legaliai įplauks į galutinį krašto užvaldymą. Karo sukrėsta, atsistatymo sunkumų išvarginta, prancūzų tauta esanti apatiška ir fatalistiškai nusiteikusi. Ji pasiduodanti komunistų veržlumui ir dinamizmui, ir dėl to artimoje ateityje komunistinis eksperimentas Prancūzijoje atrodys neišvengiamas.

„Suveržtas diržas ar Amerikos pagalba?“

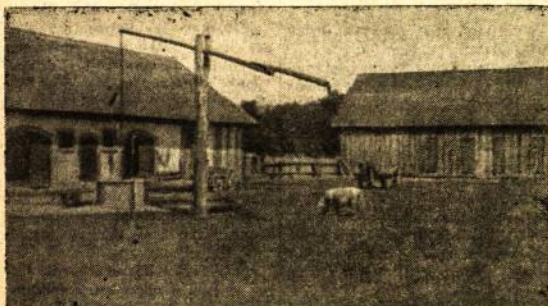
Revoliucijos sukakties iškilmėse Ždanovas nespėjo ūkinio Sovietų S-gos sunkumų. Jis taip pat nespėjo, kad tiems sunkumams nugalėti ir naujamam penkmečio planui įvykdyti iš rusų tautos bus pareikalauta rimtų ir sunkių aukų. Tas aukas pakeisti galėtų amerikiečių paskola, apie kurią kalbėjo ir Stalinas savo atsakyme

United Press prezidentui. Bet, rašo „The Economist“, tos paskolos gavimas priklausys nuo radikalių sprendimų užsieny politikos srityje. Ar tokius sprendimus politbiuras ryžtųsi padaryti? Atsakymas dar tebėra didžiulė mįslė. J. S. Alsop „New York Herald Tribune“ rašo, jog tokia vilis nėra visiškai nepagrįsta. Prancūzų „Le Monde“ korespondentas iš New Yorko praneša, kad užkulisuose tarp JAV ir SSSR vyksta kažkokios pasitarimai. Bet tos aliuizijos tuo tarpu ir tėra viskas, kas žinoma.

Milašiaus veiklas prancūzu teatre

Prancūzų meno ir literatūros žurnalas „Les lettres françaises“ praneša, kad Rennes meno trupė į savo repertuarą įtraukė 1939 m. mirusio didelio lietuvių poeto Os-karo Milašiaus dramą „Miguel Manara“.

Milašiaus dramos pastatymas reikalauja didelio meno skonio ir daugelio techninių sunkumų nugalėjimo. Jos režisierius apie šią dramą taip rašo: „Mes prieš šį šedevrą jaučiames visai mažai, bet mes jaučiames išdidūs, pirmą kartą pergalėdami Milašiaus stilių ir jėgą. Niekas nėra geriau už didįjį lietuvių poetą įvelgęs ir supratęs to meilės riterio sielos“. Toliau Milašiaus dramos režisierius apibūdina jo kūrybos bruožus ir, išsitarėdamas apie jo asmenį, Milašių vadina dideliu ir tauriu lietuviu.

Suvalkijos ūkininko kiemas

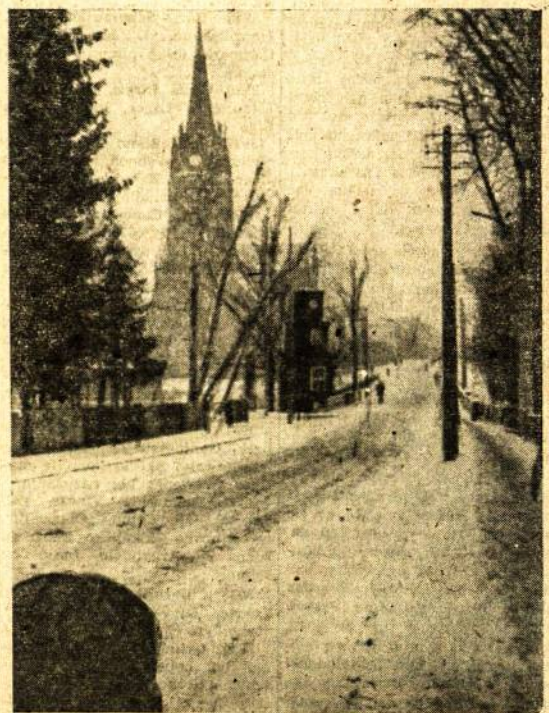
Cekausko nuotr.

minga saugumo sistema. Tarptautinis saugumas neįmanomas be pasitikėjimo, kurį tegali sukurti tarptautiškai kontroliuojamas atominis nusiginklavimas. Atominės Energijos Komisija yra vieningai nusistatę ligi 1947. I. 1 arba šį klausimą pozityviai išspręsti, arba bent išaiškinti, kur iš tikrųjų esam ir ko reikia laukti.

Ką žada JAV?

Daugelis nustebo, kad, pasiėkęs JAV rinkimų rezultatus, New Yorko biržoj kursai ne kilo,

nes sąjungas, nei „reakcinės“ ūkio politikos. Garvinas nenori sutikti su tais, kurie mano, kad ūkinės kontrolės saitus pašalinus JAV ūkis impuls į anarchiją — vienos kiltas lenkdamas kils kainos ir algos, prasidės streikai, kris produkcija, užės depresija. Jo nuomone, tiesa, būsia sunkumų, bet nei apie gilius socialinius konfliktus, nei apie ūkinę depresiją nesą galima kalbėti. — Ką tik prasidėjusio angliakasių streiko raida parodys, kiek toksai nuosaikus optimizmas pasiteisins.

Palangos bažnyčia